

KARŞILAŞTIRMALI SİYASET DERS NOTLARI

Karşılaştırma Olgusu ve Siyaset

Karşılaştırmak, içinde yaşadığımız çevre ve aile başta olmak üzere kurumlar içindeki yerimizi tanımlamak, anlamlandırmak ve değerlendirmek için hayatın başından itibaren yaptığımız bir davranıştır. Bu davranış siyaset için de geçerlidir. Siyaseti anlamlandırabilmek ve hatta anlayabilmek için karşılaştırma, temel bir mantık yürütme sürecidir. Bu farklılıkların gözlenmesi onların neden ve nasıl ortaya çıktığı sorularını sormamıza neden olmaktadır. Bu tür bir sorgulama ise bize siyaset olgusu hakkında ayrıntılı ve derinlemesine gözlem yapma olanağı tanıyacağı gibi, farklı siyasal olguların olduğu, bunların hepsine özgü olabilen özelliklerin mevcudiyetini ayrıftırabilme olanağı verecektir. Karşılaştırma, bir mantık yürütme aracı olarak kullanılmak suretiyle bilimsel geçerliliği olan, neden-sonuç ilişkilerine ulaşmayı, bilimsel kuram ve bilimsel yasalar üretmeyi hedefler. Bu da bize karşılaştırmamızın aynı zamanda bir yöntem olduğunu da göstermektedir.

Bir Yöntem Olarak Karşılaştırma

Karşılaştırmalı siyaset alanında bir sonuç ile onu doğuran etkiyi belirleyebilmek için laboratuvar deneyi yapmak mümkün veya ahlaklı değildir. Ancak, siyasal olgular, yapılar, gelişmeler gözlemlendiğinde adeta deney benzeri koşulların varlığı saptanabilir ve bazı mantık süreçleri kullanarak ve gözlemlerimizi sınırlandırmak suretiyle bu koşullar içinden neden-sonuç ilişkilerini ayırtmak mümkün olabilir. John Stuart Mill, Karşılaştırma Yöntemi kullanarak siyasal olay ve gelişmeleri açıklamak üzere iki yöntem ortaya koymuştur: uyuşma yöntemi ve fark yöntemi. Uyuşma yöntemine göre bir siyasal olay, gelişme veya olgu farklı siyasal sistemlerde ortaya çıktığında onunla aynı anda veya onun hemen öncesinde bir bağımsız değişkenin değiştiği gözlemleniyorsa, o zaman bu bağımsız değişkenle, o olgunun bir uyuşması söz konusudur. Fark yönteminde ise bir siyasal olay, olgu veya gelişmenin ortaya çıktığı her durumda varolan ve ortaya çıkmadığında da var olmayan bağımsız değişken, o bağımlı değişkenin nedeni olarak ayrışır. Fark yöntemi uyuşum yönteminin iki defa üst üste uygulanması gibi bir şeydir.

Gözlem ve Önerme

Przeworski ve Teune'nin Gözlem ve Önermedeki yaklaşımları, OBST ve OFST'dir. Olabildiğince Benzer Sistemler Tasarımı (OBST), ile az sayıda ve çok benzer ülkeleri belirli bir zaman aralığında gözlemek suretiyle bir toplumsal olgu ile onun siyasal sonuçlarının var olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Olabildiğince Farklı Sistemler Tasarımı'nda (OFST), amaç tekil bir bağımsız değişkenin tek bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini saptamak olmayıp, belirli bir düzenli ilişkiyi çok farklı toplumlarda da gözlemleyerek tüm siyasal sistemler için geçerli olabilecek önermelere ulaşmaktır.

Karşılaştırmalı Siyaset Olgusuna Kuramsal Yaklaşımlar

Karşılaştırmalı siyaset konusundaki ilk araştırmalar insanların mutluluğunu sağlayacak devlet yapısına ulaşmanın formülünü bulmak güdüsü ile yapılan kısmen, çalışmalardan oluşmuştur. Machiavelli, mutluluğu sağlayacak mükemmel devlet arayışını bir kenara bırakarak, bir devletin varlığını idame ettirmesi ve refah, istikrar ve iktidarını arttırmasının nasıl olacağı sorusuna yönelmiştir.

Kurumsal – Yapısalcılık: Kurumsal-Yapısalcılık büyük sömürgeci devletlerin sahip olduğu siyasal kurumların çalışma esaslarını betimleyen, onların tarihi evrilişlerini anlatan, hangi tür anayasaların bu yapılarla birlikte oluştuğunu anlatan bir içeriğe sahiptir.

Yapısal İşlevsel Yaklaşımlar: Yapısal işlevsel yaklaşımlar kurumsal - yapısal yaklaşımlara bir tepki olarak ortaya çıktı. Alman sosyoloğu Max Weber, Avrupa'nın batısındaki gelişiminde temel etkenin ne olduğu kurumsal sorusuna yanıt ararken karşılaştırmalı yöntemi kullanmış ve kültürün iktisadi ve siyasal yaşantıdaki önemine parmak basmıştır. Gabriel A. Almond ve Sidney Verba'nın çalışmalarının hedefi ise siyasal yapılar ve onların somut ve istikrarlı uygulamaları olan kurumların belirli işlevler görmek için kuruldukları varsayımından hareketle her yeni siyasal sistem için bu yapı - işlev bağlantısını modellemek olmuştur. Özellikle Gabriel A. Almond tarafından önerilmiş olan bu yaklaşım her uygulandığı sistemde aynı işlevlerin var olduğunu, fakat bu siyasal işlevleri gören yapıların çok farklı içeriklerde gelişebileceklerini ve hatta kurumsallaşabi-leceklerini kabul eder.

Bağımlılık Kuramı: Bu kuramsal yaklaşımda birey ve onun düşünce ve davranışları temel çözümleme ve gözlem birimi değildir. Tarihsel yapısalcılık düşünce sistematığı kullanılır. Bireylerin siyasal hayatta oynadığı rollerin oluşturduğu ilişkiler siyasal yapıları oluşturur. Bireyin davranışları yapılar içinde ve onların koyduğu kısıtlar arasında, hatta bireyin yaşadığı toplumsal çevrenin etkisi ile oluşur. Toplumdaki her kültürel, ideolojik, hukuki, siyasal olgu ekonomik ilişkiler tarafından belirlenir. Bireyler ekonomik etkiler altında oluşan toplumsal yapılar ve tabakalar halinde yaşarlar. Tarihsel olarak bakıldığında, çok uzun dönemlerde toplumsal sınıf ilişkileri durağan ve dingin değildir; değişirler. Batı toplumları feodalizmden kapitalizme geçerken daha önce köylü ile derebeyi arasındaki ilişki de önemini yitirmiş, yerine işçi ve kentli, orta sınıf işveren ilişkisi geçmiştir. Feodal sınıf için serfefeendi ilişkisi en önemli sosyo-ekonomik yapısal ilişkiyi oluştururken, kapitalizmde de proleter-burjuva ilişkisi en önemli hal almıştır. Bağımlılık kuramı öncelikle siyasal sistemler arasındaki gelişmişlik düzeyi farklarını açıklama ve bunların ekonomik bağımlılık ilişkilerinden kaynaklandığı temel savına dayanır. Bireysel davranışların kolektif sonuçları sadece bağımlılık kuramının bir unsuru olarak gelişmemiştir. Bu yaklaşım ussal davranış üzerine kurulu olan geniş bir alanın temel çözümleme evrenini de oluşturmuştur.

Kolektif Eylem Kuramı: Birçok tekil, birbirinden bağımsız ve bireysel olarak alınan karar birbiriyle eşanlı veya çok yakın zamanlı olarak ortaya çıktığında ortaya ilginç kolektif sonuçlar çıkartırlar. Seçim günü sandık başında yaptığımız tekil, birbirinden bağımsız bireysel davranışlarımız bu içeriktedir. Akşam oylar sayıldığında sanki tüm seçmenleri oluşturan bir soyutlama olarak "millet" konuşmuş gibi bir sonuç ortaya çıkar. Söz konusu davranış kolektif, herkesin bir arada, bir kitle olarak yaptığı bir içerikte değildir.

Yeni Kurumsalcılık: Yeni Kurumsalcılıkta ussal davranan bireylerin oluşturduğu yapı içerisinde oynadığı rolleri inceleyen bir yaklaşım söz konusudur. Yeni kurumsalcılık kurumlara özgü değerler ve yazısız kurallara birer gözlem birimi veya değişken olarak yaklaşır.

Yeni kurumsalcılığa göre normlar kurumların üyelerinin davranışlarını mutlak olarak belirlemez. O davranışlara uyma ve uymama konusunda ortaya koydukları yaptırımlar aracılığıyla bireysel üyeleri belirli yönde davranmaya doğru yöneltirler. Bu yönelim gözlemlenebilen, yani görgül bir olgu olup, normatif değildir. Yeni kurumsalcılık kuramına göre kurumlar önemli koşullar ve kısıtlar ortaya çıkartarak bireylerin ussal davranışına etkide bulunurlar. Onların sunduğu çeşitli teşvik edici etkiler (incentives) söz konusudur. Bu teşvikler ussal birey tarafından algılanır, üzerinde düşünülür, yarar - zarar hesabı yapılabilir ve buna göre de bireyin bir yönde veya bir diğer yönde davranması sağlanabilir. Yeni kurumsalcılık kurumların siyasal hayatta başlı başına önem arz ettiklerini, siyasal hayatın değer verilen istikrarlı davranış örüntüleri olarak birçok siyasal olay ve olgunun belirlenmesinde sadece hukuki ve normatif olmayan etkilerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Konusal (Mevzii) Karşılaştırma Kuramları: Son yıllarda çeşitli toplumsal ve siyasal olgu, olay, gelişme veya eylemden etkilenecek gelişen karşılaştırmalı siyaset kuramları ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bunlardan Demokratik Pekişme Kuramı çerçevesinde otoriter rejimlerin nasıl ve neden çöktüğü, demokrasiye geçişin nasıl ve neden ortaya çıktığı öncelikle araştırılan konulardandır. Bir diğer kuramsal çalışma alanı da dinin siyasete etkileri üzerinde yeni kuramsal araştırmalardır. Özellikle köktendinciliğin (religious fundamentalism) her üç semavi dinde ortaya çıkması ve siyasal hayatı etkilemesi üzerine özellikle Hristiyanlık ve Müslümanlıktaki köktendincilik olgusu ve bunun siyaset üzerindeki etkilerini, demokrasi ile bağdaşırılığını araştıran araştırmalar 2000'li yıllarda ağırlık kazanmaya başlamıştır. Toplumsal cinsiyet açısından siyasal hayatı yorumlayan toplumsal ve siyasal araştırmaların da 1970'lerden sonra yaygınlaşmaya başladığını görüyoruz. Siyasal hayatın erkeklerin egemenliğine dayalı olarak geliştiğini vurgulayan ve toplumlardaki temel ilişkilerin kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rolleri etrafında kurgulandığını ileri süren araştırmalar genel olarak feminizm başlığı altında toplanmaktadır.

Karşılaştırmalı Kamu Politikaları: Kamu politikalarının oluşturulması ve uygulama başarılarının araştırılması gerek merkezi devlet, gerek yerel yönetimler açısından en önemli siyaset bilimi araştırma alanlarından. Bu son alandaki çalışmalar sosyal devlet uygulaması içinde olan gelişmiş ekonomilere sahip olan demokrasilerin benzerlik ve farklılıklarını ve farklı ideolojilerdeki siyasal partilerin iktidara gelmesiyle farklı sosyal devlet politikalarının üretilip üretilmediğini araştıran çalışmalardır. Burada kamu politikalarının ekonomik gelişme düzeyi, ideoloji, iktidar partilerinin kimlikleri, v.b. değişkenlerin etkisiyle nasıl biçimlendiğinin araştırılması hedeflenmektedir.

Siyasal Sistemlerin Sınıflandırılması

Karar alma sürecinde siyasal yapılar arasında karşılıklı etkileşimle ve hatta bağımlılıkla sağlanan bütüne siyasal sistem adını vermekteyiz. Bir toprak parçasına egemen olma iddiası genel kabul gören, o toprak üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu topluma hükmetme erkini elinde tutan sisteme devlet, devletin yurttaşı durumundaki bireylerin oluşturduğu bir arada yaşama alışkanlığı olan ve geleceği de paylaşma iradesi gösteren toplumlara ulus adını verilir. Çağımızdaki siyasal sistemlerin en belirgin görüntüsü ulus-devlet olmalarıdır. Ulus-devletin örgütlenme biçimleri, temel kurumları, bu kurumların iç işleyişini belirleyen yazılı ve yazısız

kurallar ile bu kurumların birbirleriyle ilişkileri siyasal rejimlerini oluşturur. Yönetimi oluşturma şekli, yöneticilerin yönetim biçimi, yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkilerin içeriğine bakarak siyasal rejimleri sınıflandırabiliriz. Yönetilenlerin yöneticilerin seçiminde etkili olabildiği, yönetenlerin kendilerini seçenlere periyodik olarak hesap verdiği, tekrar seçilmek için destek istediği, her siyasal karar alma mevkii için birden fazla ve değişik siyasal görüş, fikir veya çıkarları temsil eden adayların korkusuzca, hakça yarıştığı bir ortam söz konusuysa bu rejime demokrasi adı verilir. Fikir, örgütlenme, haber alma ve muhalefet özgürlüğü kısıtlı olduğu veya bulunmadığı, yönetenlerin siyasal yetkileri belirlemelerinin söz konusu olmadığı rejimlere otoriter rejim denir. Toplumdaki her yapının, kurumun hükümet ve ajanları tarafından denetim altında tutulduğu, özgürlüklerin hiç olmadığı ve hatta rejim için tehdit olarak kabul edildiği rejimlere totaliter rejimler adı verilir. Kurumsallaşmış siyasal rejimlerde siyasal rejimin kuralları ve bunların işleminde etkili olan yapıları gerek siyasal yetkiler gerek yönetilenler gözünde itibar ve saygıya sahip, istikrarlı bir içerik gösterirler.

Demokrasiler

Demokrasi kavramı yeni üretilmiş bir terim değildir. Aristoteles'e göre erdemli bir halk yönetimi olan timokrazi bozulduğu, ayağa düştüğü ve devlet sokaktaki güruhlar tarafından yönetilmeye başlandığı zaman demokrasiye dönüşmekteydi. Amerikan başkanlarından Abraham Lincoln bu kavramı biraz daha rafineleştirerek demokrasiyi halkın halk için halk tarafından yönetilmesi olarak tanımladı. R. Dahl ise demokrasi kavramının günlük konuşmalara konu olduğunu, farklı anlamlar kazandığını ve bilimsel bir kesinlik içeren bir kavram olmaktan uzaklaştığını dolayısıyla bilimsel çalışmalarda kullanılmaması gerektiğini ileri sürerek demokrasi yerine, çoğunluğun yönetimi anlamına gelen poliarşi kavramını önermiştir.

Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Demokrasi Tipleri: Yönetilenlerin çoğunluğunun seçim ve yönetim sırasında etkili olması esasına dayanan çoğunlukçu demokrasi ilk uygulama modelini Britanya'da geliştirdiğinden Westminster tipi demokrasi diye anılmaktadır. Azınlıkları dışlamamak, özellikle toplumun bir kesimini alınan siyasal kararlarda sürekli olarak azınlıkta bırakmamayı temel alan demokrasi modeline Oydaşmacı Demokrasi denir.

Demokratik Rejim Türleri

Çoğunlukçu Demokrasinin Parlamenter Rejimi: Çoğunlukçuluk ve çoğulculuk esasına göre ikiye ayrılan temel demokrasi modellerinden Westminster tipi çoğunluk rejiminde hükümet kuvvetleri arasında yasama organının yürütme ve yargıya ve diğer her tür devlet kurumuna üstün tutulması söz konusudur. Uygulamada fiilen başbakanlık rejimine dönüşen bu uygulama, yasama organı çoğunluğuna olan vurgusu nedeniyle parlamenter rejim olarak adlandırılmıştır.

Oydaşmacı Demokrasinin Parlamenter Rejimi: Öğrencilerimizin parlamenter demokrasinin sadece çoğunlukçu veya sadece oydaşmacı içerikte olmadığını, ancak birçok parlamenter rejim uygulamasının daha çok çoğunlukçu veya daha çok çoğulcu bir içerikte ortaya çıktığını bilmesinde yarar vardır. Nihayet, 21. yüzyılın başından itibaren çoğulculuğun giderek daha ağır basmakta olduğunu, Westminster tipi demokrasinin de giderek daha fazla

çoğulcu parlamenter rejimlerde görülen referandum, yazılı anayasa, bağımsız anayasa yargısı gibi kurumları geliştirdiğini ve hatta çoğunlukçuluğun temel kurumu olan seçim sistemini bile referanduma sunduğunu görmekteyiz. Bu noktada çoğunlukçuluk, milli irade ve yasama üstünlüğü temeline dayanan temsili demokrasi anlayışının yavaş yavaş ortadan kalkmaya başladığını her üç hükümet kuvvetini de aynı derecede meşru gören bir yazılı sözleşme anlamında bir anayasada meşruluğunu bulan bir temsili demokrasi uygulamasının yaygınlaştığını, özellikle Avrupa demokrasilerinde gözlemlemekteyiz.

Başkanlık Rejimi: Hükümet kuvvetlerinin birbirinden bağımsız, eşit güçle birbirlerini dengeleyen ve denetleyen, onların uzlaşması durumunda yönetimin sağlandığı, uzlaşmadıkları durumda da yönetimin mümkün olmadığı bir demokrasi uygulaması Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde başkanlık rejimi olarak adlandırılmaktadır.

Yarı-Başkanlık Rejimi: Yarı-başkanlık rejimleri parlamenter rejimlerle başkanlık rejimlerinin bir karması görüntüsünde olan melez rejimler olup yalnızca cumhuriyet ile yönetilen sistemlerde kullanılabilirler. Devlet başkanının bir hanedanın üyesi olarak doğuştan belirlenen kalıtsal bir yöntemle işbaşına geldiği sistemlerde devlet başkanının seçmen tarafından seçimi gerçekleştirilemeyeceği için, tıpkı başkanlık rejiminde olduğu gibi, yarı-başkanlık rejimi uygulaması da olanaksızdır. Dolayısıyla, gerek başkanlık gerek yarı-başkanlık rejimlerinin ön koşulu cumhuriyettir. Yarı-başkanlık rejimi parlamenter rejimdeki yasama organının gücü ve üstünlüğünü ortadan kaldırarak, iki başlı yürütmenin üstünlüğü altında çalışan bir uygulama hayata geçirmiştir.

Otoriter Rejimler

Çağdaş demokrasinin pekişmesi için aynı zamanda muhalefetin olabildiğince özgürce çalışabilmesi, bireylerin korkusuzca iktidardan şikâyet edebilmeleri, kendilerini ifade edebilmeleri ve dernekleşerek siyasal hayata katılabilmeleri, özgür ve muhalefeti de içeren bir basın ve medyanın varlığı gereklidir. Bu durumda da demokrasi seçim kampanyaları ile başlayan ve seçimle biten bir rejim değildir.

Otoriter rejimler büyük çoğunluğunun kitlesel halk desteğine dayandığı savını güçlendirmek için kitlesel seferberlik yaratacak yapılar olan siyasal partiler, dernek ve kuruluşları kullanırlar. Otoriter rejim uygulamalarına genellikle tek parti rejimi adı verilir. Tek parti rejimi veya hükümeti siyaset biliminde sadece tek bir partinin meşru olarak mevcut olabildiği ve iktidara sahip olduğu rejimlere verilen addır. Ancak, çağımızdaki tüm otoriter rejimler modernliğin zorunlu kıldığı çağdaş uygulamalar değildir. Otoriter rejimler arasında özellikle askeri darbelerle kurulan ve cunta hükümetleri tarafından sürdürülen uygulamalara Latin Amerika, Asya, Orta Doğu ve Afrika'da yirminci yüzyıl boyunca çok sayıda rastlanmıştır.

Totaliter Rejimler

Totaliter rejim bir ideolojinin hayata geçirilmesi amacına hizmet eden bir uygulamadır. Toplumun ve tekil yurttaşın yaşantısının

tamamının denetim altına alındığı ve en ufak bir mahrem yaşantının devletin bilgisi, onayı ve düzenlemesi dışında mevcut olmasının mümkün ve arzulanabilir olmadığı bir siyasal rejimdir totaliter rejim. Totaliter rejimler demokratik rejimlerin tam tersini oluşturan bir siyasal kültür ortamında gelişirler. Demokrasideki özgürlük ve çoğulcu kültür, aykırı düşünme ve davranışın hoş görülmesi hatta teşvik edilmesi, totaliter rejimlerde yerini tek bir fikre sarsılmaz bir imanla bağlanmaya bırakır. Totaliter rejimler demokrasiler kadar uzun ömürlü olmamışlardır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan totaliter rejimlerin bir kısmı İkinci Dünya Savaşı'nda savaşı kaybederek çökmüşlerdir.

Siyasal Sistemlerde İktidar Dağılımı

Devletler farklı iktidar paylaşımı uygulamaları içine girmişlerdir. Bu paylaşım her devlette görülen çeşitli kamu yönetimi katmanları arasında dikey olarak meşru iktidarın nasıl bölüneceği ile ilgili farklı kural ve uygulamalardan kaynaklanmaktadır.

Üniter Devlet: Üniter devletler iktidar kullanımı için oluşturdukları tasarımları merkezde iktidarı yoğunlaştıran, tek ve standart uygulama olan mutlak eşitlik esasına göre kural, yasa, yönetmelik v.b. siyasal kararlar üreten ve düzenlemeler yaparlar. Merkezi hükümet elindeki gücü mutlaka tamamen kendisi kullanmaz. Merkezi hükümet yasama organı eliyle çıkartacağı yasa veya yasalarla merkezdeki gücü uygun gördüğü ölçüde ve uygun gördüğü yöntemlerle bölge, il, kent, kasaba, köy yönetimlerine devredebilir. Bu durumda üniter devlet uygulaması ortadan kalkmayacak, belirli konularda yönetim daha çok yerinden yönetim (adem-i merkeziyet) esaslarına göre yürütülecektir. Merkezi hükümet bu yetkiyi verdiği gibi lüzum gördüğünde meşru ve yasal yollarla geri de alabilir.

Konfederal Devlet: Konfederasyon üniter devletin tam tersi özellikte olup merkezi hükümeti fevkalade zayıf ve çok az konuda karar alma meşru yetkisine sahiptir. Meşru siyasal iktidar kurucu devletlerindir. Zamanla bunlar konfederasyonun birer devleti, kantonu, ili vb. de olsalar anayasal olarak siyasal iktidar onların elindedir. Bunlar anlaşıp da uygun gördükleri siyasal kararları alma yetkisini merkezi hükümete devrettiği kadarıyla merkezi hükümet bu yetkileri kullanır.

Federal Devlet: Federal devlet sistemleri konfederasyon gibi merkezi hükümeti pek zayıf olan bir tasarımla, üniter devlet gibi merkezi hükümeti müthiş güçlü bir yapının arasında bir yerdedir. Federal devletlerde esas olan o devleti oluşturan birimlerin kendi kendilerini yönetmeleridir. Onların uzlaşması sonucunda ve uygun gördükleri ölçülerde, ama konfederasyonlarla karşılaştırılmayacak kadar çok ve kapsamlı işlev, özellikle tek bir ulusal piyasayı düzenleyecek ve denetleyecek yetkilerin hemen hemen tamamı merkezi hükümete devredilir. Federal devletlerin merkezi hükümeti üniter devlete göre daha az güce sahip olmakla birlikte, federe birimler arasındaki ticareti, mali bütünlüğü, üretim standartlarını, insan hakları uygulamalarındaki farkları gidermeyi amaçlayan müdahalelerde bulunur.

Britanya Siyasal Sisteminin Evrimi

Britanya çok sayıda küçük ada üzerine yayılmış bir ada devletidir. Gerek coğrafi konumu, gerek nüfus büyüklüğü, gerek yüzölçümü itibarıyla aslında Avrupa kıtasının bir köşesinde bulunan Birleşik Krallığın nasıl olup da dünyayı yöneten bir imparatorluğa dönüştüğünü anlamak ilk bakışta kolay değildir. Ancak, zamanla adanın güneyindeki İngiltere bölgesinin kralları İskoçya, Galler ve İrlanda'nın tamamını kılıç zoruyla egemenlikleri altına almışlardır. Birleşik Krallık bir anlamda 1066'dan itibaren Norman lordları yani toprak ağası şövalyeler tarafından kurulmuş bir monarşidir. Henry'nin Katolik Kilisesi'nin İngiltere'deki mallarına el koyması ile o zamanın tarım ekonomisinde büyük bir toprak sahibi olmasına ve önemli bir zenginliğe yol açmıştır. Amerikan kıtasının 1492'de keşfi ile birlikte başlayan kıtanın istila ve yağması, Kuzey Atlantik ticaretini dünyanın egemen ticaret bölgesi haline getirmiş, deniz kuvvetleri giderek güçlenen İngiltere ise İspanya, Portekiz ve Fransız deniz kuvvetlerini yenerek Kuzey Atlantik ticaret bölgesinin temel gücü haline gelmiştir.

Birleşik Krallık, güçlü bir deniz kuvvetine deniz ticaret filosuna sahip olduğu için güçlü bir sanayi ülkesi haline gelmiş ve Endüstri Devrimi'ni ilk gerçekleştiren ülke ve ekonomi olmuştur. 1947'de Hindistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ve hemen arkasından da Pakistan ve Hindistan'ın ayrılmasından sonra Britanya'ya göç eden Müslüman Hintli nüfus artmış ve bugün Birleşik Krallık Müslüman, Sih, Hindu ve Budist azınlıkları da barındıran, beyaz, siyah ve sarı ırktan azınlıklara sahip olan karmaşık kültürel yapıda bir topluma dönüşmüştür. İmparatorluğun geniş toprakları üzerinde ortaya çıkan bağımsız devletlerle özel anlaşmalar yaparak bu devletleri Britanya Devletler Topluluğu olarak yeni bir statüde bütünleştirmiştir.

Bu sayede Britanya'nın eski sömürgeleriyle özel ilişkileri ekonomik ve kültürel olarak yeniden tanımlanarak sürmüş, uluslararası siyasal ilişkiler de yeni bir içerikte devam etmiştir. Sömürgelerinde başarılı bir biçimde kültürel miras olarak bıraktığı İngiliz dili ve kültürü dünyada en fazla konuşulan dilin de İngilizce olmasında yardımcı olmuştur. Ancak, bu gelişmeler Britanya'nın 19. yüzyıldaki egemen dünya gücü konumunu ortadan kaldırmış, onun yerine ABD ve Rusya önemli güçler olarak yükselmiş ve bilahare ABD Birleşik Krallığın oynadığı rolü 20. Yüzyılın son çeyreğinde üstlenmiştir. Britanya'nın ekonomik gücü de 20. yüzyıl boyunca hızla azalmıştır. 20. yüzyılın sonuna kadar Britanya Fransa, Almanya, Japonya gibi ekonomiler tarafından geride bırakılarak, büyük ölçüde 1970'lerde keşfedilen Kuzey Denizi petrol gelirleri ve liberal bir piyasa ekonomisi uygulamalarına dayanarak ekonomisindeki çöküntüyü durdurabilmiştir.

Britanya Devlet Sistemi

Siyasal Rejim (Anayasa) ve Uygulama: Birleşik Krallık halen bir monarşidir, ancak uzun yıllar süren evrim sonunda mutlak monarşiden meşruti monarşiye geçmiştir. Birleşik Krallıkta gücü azalarak bir devlet simgesi haline dönüşen Taç'ın temel siyasi işlevi artık sadece Başbakan'ı atamak ve devleti temsil etmek, yani ulusal siyasal dayanışmanın simgesi olmaktan ibarettir. Hükümet programı iktidar partisinin de lideri olan Başbakan tarafından yazılmakta Kraliçe tarafından Parlamento'da okunmaktadır. Britanya siyasal yönetim kültürü yazılı anayasa yerine parlamento ve giderek Avam Kamarası'nın çıkardığı yasalarla oluşan siyasal

mevzuat, buna dayalı olarak doğan ve kök salan kurum, mevzuat ve uygulamalara dayalı olarak yönetilen bir siyasal rejime sahip olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin de bir anlamda Britanya siyasal geleneğinden etkilendiğini veya esinlendiğini ifade edebiliriz. Bu siyasal rejimin kökeninde belirgin bir temsili demokrasi anlayışı yatmaktadır. 17. yüzyıl liberal siyaset felsefesine kadar uzanan bu siyasal rejim uygulamasına göre halkın yönetimi onun seçtiği temsilcileri ile olur. Halkın yokluğunda halkı temsil etme yetkisi dürdü, hakça ve serbest yapılan seçimlerle tescil edilen temsilcileri heyeti eliyle ki, bu heyet de Avam Kamarası'ndan ibarettir, aynen halkın sahip olduğu siyasal erke ve yetkilere sahip olarak karar alır. Yasama meclisi ile halk özdeş, yani mükemmelen tam ve ayındır. Devlet erki Britanya Parlamentosu'ndadır ve o yasama organında da halkın temsilcileri Avam Kamarasındadırlar.

Yasama: Britanya siyasetinin eğer bir özelliği yasama egemenliğine bağlı bir parlamenter demokrasi rejimi uygulamasıysa, diğer özelliği de bu parlamenter rejim uygulamasının dayandığı temel ilkenin çoğunlukçuluk ilkesi olmasıdır. Britanya'nın meşru siyasi karar alma mercii fiilen Avam Kamarası'dır. Seçimlerde çoğunluk sağlayan parti ülkeyi yönetmek üzere Avam Kamarası'ndaki çoğunluğu oluştururken ikinci en fazla oyu alan parti de ana muhalefet partisi olarak yerini almaktadır. Britanya Parlamentosu'nun genel kurul salonunun mimarisi de bu tür bir çalışmayı yansıtacak biçimde düzenlenmiştir. Avam Kamarası'nın çalışmasını Başkan parlamenter çalışma geleneklerine ve teamüllere göre düzenler ve yönetir. Britanya Parlamentosu'nun görevi sadece hükümeti kurmaktan ibaret değildir. Avam Kamarası'ndaki çoğunluk lideri Taç tarafından başbakan olarak atanır, ama görevini sürdürebilmesi için Parlamento'nun güvenoyuna sahip olmak zorundadır. Avam Kamarası'nın önemli bir işlevinin iktidarın denetlenmesi olduğu açıktır. Bu amaçla güvenoyu dışında yazılı ve sözlü soru sormak ve bu sorulara başbakan ve bakanların yanıt vermesi esası sıkı sıkıya uygulanmaktadır.

Yürütme: Britanya siyasetinde hukuken, yürütme yasamadan bağımsızdır. Ancak, fiilen hem yürütmenin en etkili kurumu olan başbakanlık hem de Avam Kamarası çoğunluğu tek bir kişinin denetiminde olduğundan adeta her iki hükümet gücünün birbirine kaynaşması söz konusudur. Yürütme başbakan ve onun Taç'tan devralmış olduğu kabinesi ki, orada da harcama gücü olan bakanlıklar tarafından yönetilir. Britanya sisteminde Bakanlık görevinin uygulamada uzun süreli olmadığı, çoğu bakanın ortalama bir yıldan daha az bir süre görevinde kaldığı da bir gerçektir. Onun için bu rolü oynayan kişilere sürekliliğe vurgu yapmak üzere daimi müsteşar olarak Türkçe 'ye çevirebileceğimiz permanent secretaries adı verilmiştir. Kuvvetli hukuki gerekçeleri olmadan hiçbir daimi müsteşar görevden alınmaz ve alınmaz. Kamu yönetimi açısından bakıldığında yasama üstünlüğü ilkesi özellikle kamu siyasalarının üretilmesi ve uygulanmasında pek dikkate alınmaz. Hükümetin siyasaları dış politikadan savunmaya, güvenlikten enerjiye, ekonomiden eğitime kadar uzanan bir alanda kamu bürokrasisi ve baskı grupları arasında sürdürülen düzenli ve sürekli temas, görüşme, bilgi ve fikir alış veriş, pazarlıklar aracılığıyla Başbakanlığın ve genel anlamda hükümet binalarının bulunduğu mekânda yürütülmektedir. Parlamento hükümet tasarıları olarak önüne gelen yasa tasarılarını tartışmak ve parti disiplini içinde onamakta devrededir.

Yargı: Britanya parlamenter demokratik rejiminde yargı da, yasama ve yürütmeden bağımsız bir konumdur. 2005’de çıkan bir yasayla üst yargı tamamen yasama meclisi dışına hem işlev hem de mekân olarak taşınmış ve anayasa yargısı anlamında bir üst yargı makamı oluşmuştur. Bu arada Britanya AB hukuk sistemini ve Avrupa Konseyi’nin İnsan Hakları Konvansiyonu’nu kabul ederek, yasamanın değiştiremeyeceği bir dizi hukuk normunu da hukuk sistemine dahil etmiş bulunmaktadır.

Demokrasi Modeli Olarak Britanya Parlamenter Rejimi: Yürütme ve yasama yakın bir ilişki içinde olup neredeyse kaynaşmıştır. Bu iki partililik toplumu oluşturan bireyleri birbirinden ayıran tek bir toplumsal fay hattına sahip olduğunda işlerlik kazanır. Kaldı ki bu ayırım Britanya’da sosyo-ekonomik bir ayırım olan sınıfsal farklılıklardan ibarettir. Yasama organı her durumda gerekli olan kararı alıp yasal düzenlemeyi özgürce yapacak konumda olduğundan yazılı bir metin olarak anayasa üretmek yoluna gidilmemiştir. Westminster Demokrasisi diye anılan siyasal rejimde Yasama Kurumu istediği gibi karar alır ve aldığı kararlar yasal olarak bağlayıcı ve halkın yokluğunda onların temsilcileri tarafından alınan kararlar olduğundan halkın kararları ile özdeş ve demokratik olarak da meşrudur.

Üniter Devlet ve Siyasal Evrim: Britanya Parlamentosu artık iktidarı kuramsal olarak da tekelinde bulundurmayan, anayasa yargısının denetimine tabi, referandumlarla yönetimi çok sık olmasa da kabul eden ve bazı konular itibarıyla halk adına ve halk olarak karar alma yetkisine sahip olmadığını teyit eden bir konumdur. Böylece Britanya siyasal sistemi anayasasız yasama egemenliğinden yazılı anayasası olan sınırlı, dengeli ve denetimli hükümet biçimine doğru evrim içerisinde olan bir demokrasi rejimine sahiptir.

Siyasal Kültür

Son yıllarda etnik ve dini farklılıklar yüzünden ortaya çıkan çok kültürlü görüntüye karşın Britanya siyasal kültürü temsili demokrasi kurumları olan Parlamento, ulusal ölçekte örgütlenmiş siyasal partiler, çok sayıda ve yine siyasal olarak örgütlenmiş ekonomik ve sosyal çıkar grubu ve çoğunlukçu bir mantıkla düzenlenen seçim sistemi etrafında oluşmuştur.

Siyasal Partiler ve Parti Sistemi: Britanya siyasal partilerinden ikisinin uzun geçmişleri vardır. Muhafazakâr Parti’nin kökleri Britanya Parlamentosu içinde Tory adıyla anılan ve aristokrat kökeninden gelen çok sayıda parlamenter barındıran bir grubun on sekizinci yüzyılda güçlü bir hizip olarak ortaya çıkmasına kadar uzanır. 1980’lerin sonunda Sosyal Demokratlarla birleştikten sonra adını Liberal Demokrasi Partisi olarak değiştiren Liberal Parti de benzer olarak aynı dönemlerde Britanya Parlamentosu içinde örgütlenen burjuva (orta sınıf) kökenli Whig adıyla anılan parlamenter hizbin on dokuzuncu yüzyıl içinde Parlamento dışında da ulusal çapta örgütlenmesiyle ortaya çıkmıştır. İşçi Partisi ise işçi sendikalarının birliğinin büyük desteği ile işçi sınıfını temsil eden siyasal parti örgütü olarak aristokrasinin Muhafazakâr Partisi, burjuvazinin Liberal Partisi’ne karşı kurulmuş olan bir partidir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra da Britanya siyaseti Muhafazakâr Parti ile İşçi Partisi arasında geçen bir rekabet ortamı olarak görülebilir.

Muhafazakâr Parti genellikle aristokrat veya diğer üst sınıf İngiliz liderlere sahip olmasına karşın alt sınıfların da oyunu almayı beceren, pek ideolojik bir görüntü vermeyen, piyasa ekonomisi uygulamalarını savunan ve AB karşıtı bir parti görünümündedir. Liberaller ise uzun süredir Britanya’nın üçüncü partisi konumundadırlar. 1980’lerde İşçi Partisi’nden ayrılan ve kendi Sosyal Demokrat Partileri’ni kurup seçim yarışlarında başarılı olmayan Sosyal Demokratlarla 1987’de birleştiklerinden beri Liberal Demokratlar üçüncü parti konumlarını sadece koruyabilmişlerdir. İşçi Partisi diğer iki partiye göre daha farklı bir geçmişten gelmektedir. Tory ve Whig’ler Parlamento’nun içinden çıkan “sistem partileri” olarak ifade edilebilirler.

2011 bölgesel seçimlerinden büyük bir başarı ile İskoçya’da çoğunluk desteğini alan ve ilk kez İskoç Parlamentosu’nda çoğunluğu ele geçiren İskoç Ulusal Partisi SNP, İngiltere’de Britanya Ulusal Partisi BNP, Galler’de Plaid Cymru, Gallerin Partisi ve Kuzey İrlanda’da, Ulster, Katolik İrlandalıların Sadece Bizler Partisi ile Protestanların Kuzey İrlanda Birlik Partisi gibi siyasal partiler de mevcuttur.

Seçim Sistemi: Britanya’da uygulanan seçim sistemi tipik bir çoğunluk sistemi uygulaması olan ipi ilk göğüsleyen kazandığı (first-past-the-post, FPTP) adeta atletizm yarışı içeriğinde olan bir sistemdir. Bu uygulamada dar bölgede tek Parlamento sandalyesinden oluşan seçim çevresinde çok sayıda partili ya da bağımsız adayın girdiği seçim yarışında en fazla oyu alan, yani tek bir oy farkıyla da olsa önde olan aday seçimi kazanır. Çoğunluk seçim sistemi uygulamada çokluk, yani en fazla oyu alan adayın kazandığı bir niteliğe dönüşür. Bu durumda zaman zaman gayet düşük oranda oy alan bir aday en fazla oyu aldığı için o seçim çevresini temsil etmeye hak kazanmaktadır. Bu sistemin amacı seçim biter bitmez kimlerin sandalye kazandığının hızlı ve tartışma götürmeyecek biçimde belli olmasıdır. Bu yolla, hangi partinin en çok sandalyeye sahip olarak Parlamento çoğunluğunu sağladığı kolayca ve genellikle belli olur. Bu koşullarda hükümet genellikle bir tek parti tarafından kurulan bir parti hükümeti olacaktır. Buna rağmen 2010 yılı seçimlerinde hiçbir parti tek başına sandalyelerin çoğunu kazanamamış ve dolayısıyla Britanya koalisyon hükümeti ile yönetilmeye başlanmıştır

Seçimler ve Siyasal Sonuçları: Britanya siyasal hayatında demokratik hayatın bir unsuru olarak seçimlerin çok uzun bir geçmişi vardır. İşçi sınıfı 19. Yüzyıl sonunda, kadınlar ise 1920’lerden itibaren seçme ve seçilme hakkı elde etmiştir. Bu gelişmelere karşın seçim sistemi esas itibarıyla çoğunlukçu bir içerikte ve aynı kalmıştır. Bir adayın bir seçim çevresinde %1 oyla veya bir tek oyla seçimi kazanması ile %30 farkla veya binlerce oy farkla seçimi kazanması sandalye sayısı açısından hiçbir fark yaratmamaktadır. Ancak, gelir, sınıf, cinsiyet gibi kısıtların tamamen kaldırılarak kitlesel siyasete geçilmesi yirminci yüzyıla kadar sürmüştür. Britanya’da seçimler sadece Parlamento seçimlerinden ibaret değildir. Yerel seçimler, bölge, kent veya belediye düzeyindeki seçimler de giderek önem kazanmaktadır. Britanya’da referandumların yaygınlaşmasıyla adeta halkın dördüncü bir kuvvet olarak yasama -yürütme - yargı üçlemesinin yanında belirginleşmesi de söz konusudur. Sadece sınıf farklarının egemen olduğu toplumsal ayırımı yanı sıra deri rengi, din, cinsiyet ve benzeri kültürel ayrımların da belirmesiyle seçmen oyunun parçalanması,

Britanya'daki yasama üstünlüğü ilkesine bağlı siyasal rejimin artık iyice değişmeye başladığının bir diğer işarettir.

2015 seçimlerden muzaffer olarak çıkan Muhafazakâr Parti hükümeti Avrupa Birliği (AB) ile Şubat 2016'da Euro bölgesinde olmayan AB üyesi ülkelerin tek piyasa koşullarının korunması, kırtasiyenin azaltılması, Britanya'nın daha yakın AB ilişkilerine zorlanmaması ve AB'den Birleşik Krallığa gelen göçmenlerin sayısının kısıtlanması ağırlıklı görüşmeler sürdürmüştür. Bu konularda Şubat sonunda AB ile anlaşılan Muhafazakâr Parti hükümeti 22 Şubat 2016'da 23 Haziran 2016 tarihinde yapılacak bir referandum ile Birleşik Krallığın AB üyeliğini devam ettirmek veya AB'nin Lizbon Antlaşması'nın 50. maddesini uygulayarak iki yıl içinde AB üyeliğinden çekilmek üzere bir referanduma gitmek için Parlamento'ya yasa teklifi sunmuştur. Kabul edilen bu teklife göre yapılan referandumda AB'den ayrılma taraftarları %51,89 oyla çoğunluğu oluşturmuşlardır.

Muhafazakâr Parti'nin lideri ve Başbakan David Cameron bu sonuç üzerine istifa etmiş, yerine yapılan parti içi seçimlerde Bayan Theresa May lider olarak seçilmiştir. Haziran 2017'de başlayan bir süreçle en fazla iki yıl sürecek olan görüşmeler sonunda varılacak bir anlaşmaya göre Birleşik Krallık en geç 2019 yılında AB'den ayrılma kararı almıştır.

Çıkar Grupları: Britanya'da çok sayıda sendika ve gayet iyi örgütlenmiş çok sayıda ticari ve sanayi kuruluş ve gönüllü dernek mevcuttur. İngiltere'nin son on yıllarda merkezîyetçiliğini ciddi ölçülerde azaltacak adımlar atan bir üniter devlet görüntüsü arz etmesine karşın, merkezîyetçilik geleneği hala kuvvetli olan bir görünümde. Bunun bir doğal sonucu olarak siyasal örgütlenmelerin tamamı da ulusal düzeyde güçlü olan kuruluşlar görüntüsündedir. Çıkar gruplarının bu etkinlikleri aynı zamanda seçmenin başbakanlar ve hükümetler hakkında sahip olduğu fikirleri sorgulamalarına ve hatta değiştirmelerine de yol açabilmektedir. Aynı zamanda da sosyal sınıf ilişkilerinin çok uzun zamandır güçlü olması nedeniyle bu temelde örgütlenmiş olan sendikalar ve işveren üst kuruluşları sık sık iktidara gelen İşçi ve Muhafazakâr Partilerle yakın ilişki içerisinde.

Politik İktisat

Britanya'nın geçmiş yüzyıldaki ekonomik gelişmeleri bir İmparatorluk'tan sadece gelişmiş bir liberal demokrasinin kapitalist ekonomisine sahip bir devlete dönüşmesi olarak özetlenebilir. 1945 sonrasında dünyadaki başat konumunu hızla terk eden Birleşik Krallık yerini gönüllü olarak eski sömürgesi olan ve bir ölçüde de aynı kültür, siyaset ve ekonomi anlayışına sahip olan Amerika Birleşik Devletleri'ne barışçıl bir yaklaşımla terk etmiştir.

Ekonomik Sistem Tartışmaları, Millileştirme Özelleştirme ve Liberalleşme: 1945 sonrasında iktidara gelen İşçi Partisi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında çöken bir imparatorluk, yıkım içinde bir ekonomi ve güçlü bir siyasal birlik devralmıştır. Hükümet işsizliği düşürmek için yüksek kalkınma hızına ulaşmak, büyük yoksulluk içinde olan kitlelere sosyal hizmetleri, özellikle sağlık hizmetini ucuza veya bedavaya temin etmeye yönelmiştir. 1970'lerde ekonomik arayış içine giren Britanya'da 1979'da iktidara gelen

Muhafazakar Parti başkanı ve Başbakan Margaret Thatcher özelleştirmelerle liberal piyasa ekonomisi uygulamalarını hayata geçirerek Birleşik Krallığın ekonomik batışını önleyen bir kahraman haline dönüşmüştür. Bu ekonomik yaklaşım 1997 seçimlerinden sonra 2001 ve 2006 genel seçimlerini de kazanan İşçi Partisi'nin tek başına iktidara gelmesiyle de aynen sürmüştür. 2008 yılında ortaya çıkan yeni Dünya Ekonomik Bunalımı Britanya ekonomisini, özellikle bankacılık kesimini derinden yaralamış, bu bankaların kurtarılması için İşçi Partisi Hükümeti'nin aldığı önlemlerle ülkenin borç stoku da bütçe açığı da artmış, işsizlik yine tırmanmıştır. Bunun sonucunda Başbakan Gordon Brown ve İşçi Partisi'nin 2010 yılında yapılan genel seçimlerde uğradığı hezimet ortaya çıkmıştır.

Ancak, bu seçimleri tek başına kazanan bir siyasal parti olmamıştır. Bunun üzerine kurulan Muhafazakâr - Liberal Demokrat koalisyon hükümeti Başbakan David Cameron yönetiminde bir kemer sıkma politikası uygulamaya başlamış ve birçok bütçe yardımı ve teşvikini ortadan kaldırarak özelleştirmeye yeniden hız vermiştir. Bütün bu gelişmelere karşın koalisyon hükümeti kamu harcamalarını azaltma, sanayicilerin vergi yükünü azaltarak özel teşebbüsü teşvik esasına dayalı bir liberal piyasa ekonomisini sürdürmeye devam etmektedir.

Sosyal Refah Devleti: Birleşik Krallık İkinci Dünya Savaşı sırasında yükselen devlet harcamalarının bir devamı olarak hayata geçirdiği devletçi politikalarla kapsamlı bir sosyal güvenlik ağı oluşturmuştur. Burada amaç yoksul - varlıklı farkını azaltmaktan çok yaşlılar, hastalar, özürllüler, işsizler ve genel olarak gereksinim içinde olanlara yardımcı olacak bir anlayış egemen olmuştur. Britanya'da sosyal refah harcamalarının piyasa ekonomisinin çalışmasını zedelemeyecek şekilde olmasına özen gösterilmektedir.

Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık: Britanya Fransız vetosunu 1969'dan sonra aştıktan sonra 1 Ocak 1973'ten itibaren Ortak Pazar'a üye olmuştur. Birleşik Krallık ilk kez 1960'larda o zamanki adıyla Ortak Pazar olan AB'ne tam üyelik için başvurmuş, ancak Fransa'nın şiddetli direnci ile karşılaşmıştır. O zaman özellikle İşçi Partililerin karşı çıktığı bu gelişme Britanya'nın siyasal sistemini kökten değişikliğe uğratabilecek olan bir gelişme olan 1975 referandumuyla kabul edilmiştir. AB ile Britanya arasındaki ilişkiler Britanya'nın siyasal meşruluk ve egemenlik anlayışı, Avrupa kıtasına her zaman için tehdit olarak ve kuşku ile yaklaşan bir dış politika izlemesi dolayısıyla inişli çıkışlı bir yol izlemektedir. Avrupa'nın belirsizlikten kurtulduğuna henüz kani olmayan Britanyalı politikacıların kendi egemenliklerine sarılmalarını yadırgamamak gerekir. Bu durumda da Britanya'nın Avrupa siyasetinin AB yanlıları ile AB karşıtları arasında ciddi bir sürtüşmeye ve nihayet çatışmaya dönüşmesi engellenememiştir. 2016 yılı içinde AB ile ilişkilerini yeni bir temele oturtmak için Muhafazakar Parti başkanı ve Başbakan David Cameron'un yürüttüğü müzakereler başarılı olarak Britanya'lı seçmene sunulmasına karşın (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum35622105>), 23 Haziran 2016'da yapılan referandumda %51.9'luk bir oyla AB'den ayrılmak isteyenlerin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Mart 2017'de Lizbon Antlaşması'nın 50. Maddesini yürürlüğe koyan Britanya hükümeti AB'den ayrılmak için iki yıl sürecek bir müzakere sürecini başlatmış bulunmaktadır. Öyle görünmektedir ki bu ayrılık süreci bir çok belirsizlik içeren ve hem Britanya hem de AB için maliyeti olacak ağır bir süreç olacaktır.

Konumu, Genel Coğrafi ve Beşeri Özellikleri

Fransa coğrafi konum olarak anakara toprakları Batı Avrupa'da bulunmakta olup tarım ve sanayi alanlarında zengin bir ülkedir. Avrupa'nın en eski devletlerinden biri olan Fransa'nın günümüzdeki altıgen şekilli sınırlarına ulaşması bin yıldan fazla bir zaman almıştır. Bugün altmış milyon nüfusu ile Fransa, Almanya ile birlikte Avrupa Birliği'nin iki önemli ayağından biri olup birçok uluslararası kuruluşu da merkez olarak ev sahipliği yapmaktadır. Başkent Paris başta olmak üzere Marseille, Lyon ve Bordeaux önemli ve büyük yerleşim merkezleridir. Fransa'ya göçen işgücünün çok önemli bir oranı, Fransa'nın Afrika'daki eski sömürgelerinden gelenlerden oluşur ve göçmenlerin çoğu Müslüman'dır. Son yıllarda gelen göç nedeni ile aşırı sağın kışkırtıcı bir yabancı karşıtlığı söylemleri olsa da sol ve merkezdeki sivil toplum kuruluşları ve siyasiler buna karşı mücadele vermektedir.

Fransa'nın Geçirdiği Evrim ve Temel Özellikleri

Fransa'da krallık sistemi 1789 yılında gerçekleştirilen ve büyük bir ayaklanma olarak dünya tarihine geçen Fransız Devrimi'ne kadar hüküm sürmüştür. Devrim, hem bir kırılmayı hem de bir sürekliliği ifade eder. Yeni dönemin iktidar kaynağı, artık Fransa halkıdır. Genel irade veya milli irade adlandırmaları altında bu yeni iktidar, adeta kutsanmıştır. Fransız Büyük Devrimi'nin yönünü, temelde yasal-ussal bir otoritenin oluşturulması arayışları belirlemiştir. Devrim öncesinde, özellikle 1789 öncesinde son iki yüzyıl içinde, Fransa'nın düşünce ve edebiyat hayatında sonraki dönemleri ciddi şekilde etkisi altına alan akımlar ortaya çıkmıştır. Bu yüzden 18. yüzyıl, Aydınlanma Çağı diye adlandırılır. Diderot ve d'Alembert gibi yazarlar, bu çağın bu çağın ve akımın önemli yazarlarıdır. Voltaire bu çağın filozofları arasındadır. Siyaset bilminde ve anayasa hukukunda adı sık geçen Montesquieu'nün metinleri, en başta Kanunların Ruhu kitabı, devrimden önce, 1747 yılına rastlar. Genel irade ve toplum sözleşmesi kavramlarıyla Cenevrelî J.J. Rousseau'nun Fransız devrimine bu anlamda etkileri çok büyüktür. Bu dönemde burjuva sınıfının, aydınların ve kentli nüfusun iktidarda söz sahibi olma istekleri, kralın mali güçlüklerin üstesinden gelmek için yeni vergiler talep etmesi, bu amaçla yüz elli yıldır toplanmayan parlamentoyu toplantıya çağırması, Büyük Fransız Devrimi'ne giden yolu açmıştır. Fransa işte bu şekilde devrim sürecine girmiştir. Tabii ki bu süreç çok da kolay geçmemiş, bu kanlı süreçte devrim çocuklarını bile birbirine düşürmüş, idam mahkûmiyetleriyle sürmüştür.

Bu büyük devrim Fransa'nın bugünkü halini alması ve çağdaşlaşması yolunda en önemli olaydır. Devrim, Fransa'da ulusal egemenlik gibi, yurttaşların kanun önünde eşitliği gibi, ulusal dayanışma gibi yeni ilkelerin ortaya çıkmasına ve benimsenmesine neden olmuştur. Fransa'da devrimciler feodal dönemden beri süregelen ayrıcalıkları iptal etmişler ve tüm insanların doğuştan özgür oldukları ilkesi üzerinden insan hakları ilan etmişlerdir. Fransız devriminin en çok benimsenen ilkeleri özgürlük, eşitlik ve kardeşliktir. Eşitlik ilkesi uygulama aşamasında son derece büyük bir hassasiyetle üzerinde durulan bir ilke haline gelmiş, hatta 1830 meşruti monarşisinin kralı olan Kral Philippe bile kendisini Fransa'nın Kralı olarak değil, Fransızların Kralı olarak adlandırmış ve tanıtmıştır.

Devrim'i izleyen Birinci Cumhuriyet yıllarında görülen kanlı karmaşaların durması, General Napoléon'un diktasını kurmasına kadar sürmüştür. Napoléon Bonaparte'ın iktidar olduğu dönemde

Fransa'da, izleri günümüze kadar süren çok köklü yönetsel yenilikler gerçekleştirilmiştir. Taşra yönetimi elden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir.

Fransız Devrimi'nden itibaren Avrupa'da yirmi yılı aşkın süren savaşlara Avrupa Koalisyon Savaşları denir. Devrim öncesindeki Avrupa güçler dengesi siyaseti, Fransız koalisyon savaşlarıyla bozulduğu için tekrar kurulmuştur. Böylece hem Fransa'da hem Avrupa'da bir restorasyon dönemi açılmış, Fransa'da da parlamenter monarşi rejimi kurulmuştur. Bu rejim, aradaki 1830 ve 1848 devrim hareketleriyle iki kez halk direnciyle karşılaşmış, 1848'deki ayaklanmaların ardından, önce 2. Cumhuriyet, hemen ardından da İkinci imparatorluk dönemi başlamıştır. Otoriter demokrasi olarak nitelendirilen bu rejim de, 1870'e kadar sürmüştür. 1870'lerin başlarında kurulan ve İkinci Dünya Savaşı'na kadar süren 3. Cumhuriyet, Fransa'nın modern tarihinde en uzun ömürlü olan rejimdir. Okullaşma, sanayileşme ve bilimsel araştırmalarda önemli başarılar kaydedilmiştir. Otomobil ve uçak sanayilerinin başlatılması da bu döneme rastlamaktadır. 3. Cumhuriyet rejiminin ardından gelen 4. Cumhuriyet parlamenter bir sistemdir. Ancak 4. Cumhuriyet rejimi 1958 yılına kadar varlığını gösterebilmiştir. Bağımsızlık savaşları ve yapılan hareketler 4. Cumhuriyet rejimini çok yıpratmış ve sonlanmasına neden olmuştur. Bu dönemdeki en önemli iki başarıdan biri Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan Roma Anlaşması bir diğeri de Avrupa Kömür Çelik Birliği Anlaşmasıdır.

Beşinci Cumhuriyet Fransa'sının Anayasal Yapısı: Fransız Devrimi'nden beri, meşruti monarşiler dâhil, çok farklı siyasal sistemler denenmiştir. Bunlar arasında beş cumhuriyet, iki imparatorluk ve meşruti krallık dönemleri vardır. Günümüzdeki Fransız anayasal düzeni Cumhuriyettir ve yarı başkanlık rejimi olarak işler. Bu anayasal düzen 1958 yılında kabul edilmiştir. Bu düzenin esası, yarı başkanlık sistemini öngören bir sistem olmasıdır. Parlamento'nun yetkilerini sınırlandıran, Cumhurbaşkanı ağırlıklı yürütme sistemini güçlendiren bir anayasal düzen inşa edilmiştir. Beşinci Cumhuriyet Anayasası halk oylaması sonucu ve çok ciddi bunalımlardan geçilerek kabul edilmiş bir anayasadır. 5. Cumhuriyet rejiminin kurucusunun düşüncelerine göre, ulusal hakemlik yapacak olan makam Cumhurbaşkanlığı makamıdır. Cumhurbaşkanı devletin başı ve şefidir. De Gaulle de partilerin üzerinde yer alan bu makamın düzeni daha kolay sağlayabileceğini düşünmüştür. De Gaulle'ye göre ülke yönetimi sadece partilere bırakılmamalıdır, yetkili bir başkana ihtiyaç vardır.

Beşinci Cumhuriyet'in yaptığı ilk iş, 1958'de Cezayir'deki çatışmalara son vermesidir (Cezayir'in bağımsızlığı). İkinci iş Afrika sömürgeleriyle bağımsızlıkları adına yeni işbirlikleri yapılmasıdır. Fransa'nın siyasal yaşamının sakinleşmesi bu yollarla 60'lı yıllara kadar sürmüştür. 1965'teki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde De Gaulle yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1969 yılında da istifa etmiştir. 5. Cumhuriyet'in sonraki başkanları da aynı yöntemi izlediler. Yeni düzen, alışılmış Millet Meclisi çoğunluğunun yanı sıra bir de başkanlık çoğunluğu kavramını Fransız siyasal yaşamına getirmiştir.

Yeni Anayasanın Öngördükleri: 1946 Anayasası'nın girişindeki belirtildiği gibi Fransa artık, laik, demokratik, sosyal ve bölünemez bir Cumhuriyet'tir. Sistem, Millet Meclisi ve Senato olmak üzere iki

meclislidir. 1958 Anayasası Egemenlik ten sonra hemen Cumhurbaşkanlığı makamını vurgular. Bu anayasa Cumhurbaşkanlığına ve anayasaya saygının sağlanması, hakemlik yaparak kamusal erklerin düzenli işlemlerini gözetmesi ve devlet yaşamında sürekliliği güvence altına alması gibi görevleri üstlenmiştir. Bazı siyaset bilimciler bu nedenle sistemi seçimle gelen krallıklar olarak nitelendirmektedir. Fransa'da önemli siyasal sorunlarda en yetkili makam Cumhurbaşkanlığı'dır. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve onun öngörülerine göre Bakanlar Kurulu'nu atar. Fransız Anayasası kuvvetler ayrılığı ilkesi uyarınca, Bakanlar Kurulu üyelerinin hükümet üyeliğinin yanı sıra parlamento üyesi olmasını engellemektedir. 5. Cumhuriyet Anayasası'nın getirdiği en önemli yenilik, Fransa'nın yerleşik anayasal gelenekleri çerçevesinde düşünüldüğünde, yasaların anayasallık denetimiyle yetkili Anayasa Konseyi'ni öngörmesidir. Gerçekten Fransız siyasal geleneklerine göre, genel iradenin üzerinde başka hiçbir irade yoktur. Fransa'da aşırı merkezîyetçi gelenekleri yumuşatma düşüncesi ile 80'li yıllardan itibaren bölgesel özerklik içeren bölge yönetimleri kurulmuş ve bu yönetim birimlerinin halkoyu ile belirlenmesi benimsenmiştir. Anayasa'nın öngördüğü yasama-yürütme-yargı dengesi konusunda çok önemli bir tespitin altını çizmek gerekir. Erkekler ayrılığı veya erkekler dengesi sorunu sadece bir anayasal sorun olarak görülemez. Bu konuda da donanım-yazılım ayrımı geçerli olmalıdır.

Fransa'da Siyasal Kültür ve Siyasal Katılma

Fransa halkı için bugünkü demokratik, çoğulcu, laik siyasal kültüre ulaşmak bir çırpıda olmamıştır. Daha önce de değinildiği gibi, pek çok sancılı buhranlı ve kanlı dönemlerden geçilip, devrimler yaşanmıştır. Bu süreç iki yüzyılı aşan bir zamanı kapsar. En önemli mücadele siyasal hakların tanınması açısından olmuştur. Özellikle de kadınların erkeklerle eşit olarak siyasal alanda yer almaları çok daha sonraki yıllarda olanak haline gelmiştir.

Kadın nüfus dışında uygulamaya konulan genel oy hakkı, 19. yüzyıl ortalarına bir gelişmesidir. Fransa, 1999 yılında gerçekleştirilen bir değişiklikle siyasal temsilde kadın-erkek eşitliğini sağlamayı hedeflemiş, yasa, ilk kez Mart 2001 yerel seçimlerinde uygulanmış ve kadın temsilcilerin oranında ciddi artışlar sağlanmış, buna rağmen kadınların temsili konusunda elde edilen gelişme, eşitlik sağlama amacıyla çıkarılan yasanın öngördüğü oranların hâlâ çok gerisinde kalmaktadır.

Fransız seçmenlerinin siyasal hayata katılmalarının tek yolu, yerel ve ulusal düzeyde temsilcilerini seçmekle sınırlı görülmemelidir. Yerel ve ulusal temsilcilerin belirlenmesi dışında, halkoylaması da seçmenlerin tercihlerinin belirlenmesinde ve bu yolla siyasal yaşama katılmalarında önemli bir araçtır. Buna bağlı olarak Fransa'nın siyasal kültürünün katılımcı kültür olduğunu söylemek gerekir

Fransız kamu siyasetlerinin oluşumunda, temel ilkelere birisi iktisadi yaşamın piyasa koşullarına bağlı olma ilkesidir. Öncelikle, yerel ve merkezî kamu kuruluşları, piyasada mal ve hizmet alıcısı olarak önemli rol oynarlar. Tabii ki kamu siyasetlerinden bahsederken, Avrupa birliğiyle yapılan işbirliklerini de göz ardı etmemek gerekir Fransa'da. Fransa, 1960'lı yıllardan beri, iktisat siyasetlerinde Almanya ile ortak anlayışlar üzerinden hareket

etmeye çalışır. Çünkü bu iki iktisadi düzen, sermaye, teknoloji ve uyulması gerekli koşullar açısından birbirine aşırı derecede geçmiş düzenlerdir. Avrupa Birliği, büyük ölçüde Fransa-Almanya işbirliği biçiminde gerçekleşmektedir. Kamu siyasetlerinin oluşumunda en önemli etkenlerden biri de çoğulcu nitelikte olmasıdır. Bu çoğulcu sistemde bir başka vazgeçilmez unsur da sendikalar ve sivil toplum kuruluşlarıdır. Aynı zamanda dışı açık bir devlet sistemine sahip olan Fransa, küresel piyasalarda da rekabetçi düzene ayak uydurabilmektedir. Fransız siyasal sistemini temelde biçimlendiren ve uygulamada ortaya koyan sistem seçim sistemidir. Fransa'daki tüm seçimler iki turlu seçimlerdir.

Fransa, konunun kamuoyunda yarattığı öneme göre, yoğun siyasal gösterilerin sık tekrar ettiği bir ülkedir. Sendika ve derneklerin örgütlediği bu tür etkinlikler, bazen çok sayıda katılımcı bulabilmektedir. Fransızlar, siyasal olaylar karşısında tepkilerini gösterme konusunda suskun değillerdir. Fransız yaşamının yönlendiricisi en temel kurum okul olarak kabul edilmekte ve öğrencilere cumhuriyetçi olmayı ve dünyevi düşünmeyi aşılamaktadır. Bu durum siyasal sistemler açısından bakıldığında, Beşinci Cumhuriyet Rejimi'nin Fransa'da çok sağlam temellere dayandığını, hem pratikte hem de uygulamada temel ilkeleri olan eşitlik, özgürlük ve kardeşlikten vazgeçilmediğini ve bu ilkelerin aydınlatıldığı yolda çoğulcu siyasal katılımlar ile halkı halkın yönettiği bir siyasal sistemin içine dâhil ettiği, 1789'lardan günümüze şekillenen bir modern dünya rejimidir.

Son on yıl içinde aşırı sağ partinin oylarında artış kaydedilmiştir. Son başkanlık seçimlerinde, Ulusal Cephe, birinci turda %21 oranına kadar yükselmiş olmasına rağmen, liberal aday karşısında %31'e %66 ile ikinci turda seçimi kaybetmiştir. 2017 Bahar aylarında gerçekleşen son Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, Beşinci Cumhuriyet döneminin en faal ve etkili siyasal kuruluşları, sağ ve sol partiler dışında aday olan Macron karşısında adeta tükenip dağıldılar.

Fransa'da Kamu Siyasetlerinin Oluşması

Fransız kamu siyasetlerinin oluşmasında temel ilkelere birisi iktisadi yaşamın piyasa koşullarına bağlı olması ilkesidir. Karar mekanizmalarının çoğulcu niteliği etkilidir ve Avrupa Birliği'nin koyduğu çerçeveler göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca deneyimli ve bilgili kişilerden oluşan bir bilgeler kurulu kamu siyasetlerinin oluşumunda görev yapmaktadır.

Konumu, Genel Coğrafi ve Beşeri Özellikleri

Çağdaş dünyanın ilk demokrasilerinden biri olarak ortaya çıkan ve kurulduğu tarihten günümüze kadar da rejim değişikliği yaşamadan demokrasiyle yönetilen Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Dünyada halen yürürlükte olan en eski yazılı anayasa ve ilk siyasal partilere sahiptir. ABD aynı zamanda bir hükümet türü olarak başkanlık sisteminin ilk ve en önemli örneğinin uygulandığı ülkedir

Amerika Birleşik Devletleri Rusya, Kanada ve Çin'den sonra dünyanın dördüncü büyük ve 310 milyonluk nüfusu ile Çin ve Hindistan'dan sonra dünyanın üçüncü kalabalık ülkesidir. Kuruluşundan bu yana en fazla göçmen alan ülke konumunu koruyan ABD'yi bu göçler çok sayıda farklı etnik kökenden gelen insanların oluşturduğu bir toplum haline getirmiştir. ABD ileri

düzyde sanayileşmiş bir ÷lke olup dñyanın en büyük ekonomisine sahiptir. Dñnyadaki en büyük şirketlerden birçoğı bu ÷lgede bulunmaktadır ve ABD ekonomisi küresel Gayri Safi Milli Hasılanın yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır. Dñyanın en büyük ekonomisine sahip ABD’de kapitalizm Amerikan ekonomisinin temelini oluşturur.

Amerikan Siyasal Sisteminin Gelişimi

Amerika Birleşik Devletleri’nin siyasi gelişiminde birkaç büyük dönüm noktası olmuştur.

Cumhuriyetin Kuruluşu (1775-1789): İngiltere’nin hâkimiyeti altındaki nüfusun çoğunluğu Avrupa’dan, özellikle de İngiltere’den gelen göçmenlerden oluşmuştur. İngiliz sömürge yönetiminin halktan topladığı vergileri giderek arttırması, İngiltere’ye karşı başlatılan ve kısa zamanda devrime dönüşen ayaklanmanın en önemli nedenidir. 1775 yılında Massachusetts’te patlak veren ve hızla yayılan ayaklanmanın başlamasından bir yıl sonra bağımsızlık hareketinin liderleri 4 Temmuz 1776’da bir araya gelerek Bağımsızlık Bildirgesi’ni imzalamışlardır. İngiltere, Amerika’da baş gösteren bağımsızlık hareketini askeri yöntemlerle bastırmaya çalışmış ancak bunda başarılı olamamıştır. Amerikan Anayasası 1788’de yürürlüğe girmiş ve yapılan ilk seçimler sonucunda bağımsızlık hareketinin öncülerinden General George Washington 1789’da ÷lkenin ilk başkanı olmuştur.

İç Savaş (1861-1865): Amerika Birleşik Devletleri’nin siyasi gelişimindeki ikinci büyük dönüm noktası ÷lkenin yaşadığı İç Savaş’tır. Bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkışını izleyen yıllarda ABD toprakları, ilk yerleşim bölgesi olan doğuda Atlantik Okyanusu kıyısındaki eyaletlerden batıdaki Pasifik Okyanusu’na doğru uzanan bölgelere doğru genişlemiştir. Ülkenin toprak genişlemesine kuzey ve güney eyaletleri arasındaki kölelik konusunda odaklanan gerilimin tırmanması eşlik etmiştir. Köleliğe karşı çıkan kuzeydeki eyaletlerle, bu uygulamayı savunan güneyliler arasındaki gerginlik 1860’da kölelik karşıtı olan Abraham Lincoln’un başkan seçilmesiyle doruk noktasına çıkarak güneydeki ayrılıkçı hareketi güçlendirmişti. Kuzey ve güney eyaletleri arasında kölelik sorunu yüzünden tırmanan gerilim 1861’de ABD’de büyük çaplı bir İç Savaş’a yol açmıştır. 1865’e kadar süren ve yarım milyon insanın hayatına mal olan savaş kuzeyin zaferiyle sonlanmış ve kölelik uygulamasına son verilmiştir. Her ne kadar İç Savaş kölelik karşıtı güçlerin zaferiyle sonuçlansa da ırklar arasındaki siyasi ve sosyal eşitlik meselesi ABD’de bir yüzyıl daha önemli bir sorun olmaya devam etmiştir.

New Deal Dönemi (1933-1940): Amerikan siyasi tarihindeki üçüncü büyük dönüm noktası 1930’lu yıllardaki New Deal döneminde hükümetin ekonomideki rolünü artıran yeni düzenlemelerin getirilmesidir. 1865- 1945 yılları arasındaki dönemde ABD ÷lkeyi bir tarım ÷lkesi görünümünden dñyanın önde gelen sanayi güçlerinden biri haline getiren büyük sosyal ve ekonomik değişimlere tanık olmuştur. Hızlı ekonomik gelişme ve sanayileşme süreci büyük şehirlerin nüfusunun artmasına yol açarken, bir yandan da ABD Avrupa ve Asya’dan milyonlarca göçmen almaya devam etmiştir. Ancak ekonomik büyüme ve refah ÷lkenin 1929’da karşılaştığı büyük ekonomik krizin sonucunda sekteye uğramıştır. Bankacılık sisteminin çöküşüyle başlayan kriz, işsizlikte hızlı artışa neden olmuş ve milyonlarca Amerikalı işsiz kalmıştır. Demokrat Parti’den 1933’te başkan seçilmesinin ardından Franklin D. Roosevelt işsizler için istihdam olanağı sağlayan kamu projeleri yoluyla ekonomik iyileşmeyi hedefleyen ve New Deal diye adlandırılan programı açıklamıştır. Başkan Roosevelt’in New Deal’i

yoksullar için asgari ücret ilkesini getirmiş ve aynı zamanda çalışanların emeklilik haklarını güvence altına alan bir sosyal güvenlik programını da ortaya koymuştur. Buna ek olarak, hükümetin daha fazla mali düzenleme yapmasını sağlayan yasalar çıkarılmıştır. New Deal dönemi, federal hükümete ekonominin düzenlenmesi ve yönetilmesinde daha önce görülmemiş derecede aktif bir rol vermesi bakımından ABD’nin siyasi ve ekonomik yapısında önemli bir değişime yol açmıştır.

Amerikan Siyasetinin Anayasal Çerçevesi: Amerikan hükümetinin ve siyasetinin anayasal çerçevesi 1787’de yazılan, 1788’de onanan ve 1789’da yürürlüğe giren ABD Anayasasıyla belirlenmiştir. Halen dñyanın yürürlükteki en eski anayasası olan bu anayasada, sonuncusu 1992’de olmak üzere, toplam 27 kere değişiklik yapılmıştır. Amerikan Anayasası ABD kurucularının halk egemenliğinin uygulanması ve hükümetin halkın rızasına dayalı olarak, icraatından halka karşı sorumlu olmasını sağlamayı amaçlayan bir belgedir. Anayasayı yazanların bu konulara verdikleri önem İngiliz sömürge idaresinin halka temsil hakkı vermeksizin ağır yeni vergiler koymuş olmasından kaynaklanmıştır. Amerikan Cumhuriyeti’nin kurucuları çoğunluğun azınlık üzerindeki tahakkümü sorununa da bir çözüm bulmayı amaçlamışlardır. Anayasanın hazırlanışında en önemli rolü oynayan seçkinlerden olan James Madison bu sorunun çözümünün kontrol ve denge sistemi aracılığıyla ve kuvvetler ayrılığı ilkesiyle mümkün olacağına inanmıştır. Kuvvetler ayrılığı hükümetin üç organının - yasama, yürütme ve yargıgörece birbirinden bağımsız olması ve hiçbir organın diğzerini kontrol altına almaması anlamına gelmektedir. Amerikan Anayasası yasama gücünü Kongre’ye, yürütme gücünü Başkana ve yarga gücünü Yüksek Mahkeme ve diğzer federal mahkemelere vermektedir

Amerikan Anayasasının kuvvetler ayrılığını güvence altına almasının temel yollarından biri hükümetin herhangi bir organında yer alan kişinin aynı anda başka bir organda görev almasının yasaklanmasıdır.

Federalizm: Siyasi bir kavram olarak federalizm merkezi veya ulusal hükümetle bölgesel veya yerel hükümetler arasında yetkilerin paylaşılmasıdır. Bir yönetim biçimi olarak federalizm ABD’de ortaya çıkmış olan Federalizm genellikle Kanada veya Avustralya gibi geniş toprak parçaları üzerine kurulmuş veya Hindistan, Rusya ve ABD gibi hem geniş topraklara hem de fazla nüfusa sahip ÷lkelerde uygulanmaktadır. Bununla birlikte İsviçre ve Almanya gibi federalizmi benimseyen daha küçük başka ÷lkeler de bulunmaktadır.

ABD’de federalizm ilkesi uyarınca elli eyaletten her birinin kendi anayasası, seçilmiş valisi, mahkeme sistemi ve yasama organı bulunmaktadır. ABD Anayasası federalizme atıfta bulunmamasına karşın, siyasi yetkiyi Washington’daki federal veya ulusal hükümetle eyalet hükümetleri arasında kesin bir şekilde paylaşmaktadır. Federal hükümetin bazı önemli yetkileri arasında savaş ilan etme, başka devletlerle anlaşma imzalama, para basma ve eyaletler arasındaki ticareti düzenleme yetkileri bulunmaktadır. Öte yandan eyaletlerin ana yetkileri eğitim, evlilik ve boşanma gibi medeni haklar, eyalet içi ticaret ve motorlu taşıtların denetlenmesi gibi konulardadır. Vergilendirme ve suçluların cezalandırılması gibi hem federal hükümetin hem de eyaletlerin uygulayabileceğı başka yetkiler de bulunmaktadır.

ABD’de federalizmin uygulanması ile ilgili önemli bir mesele eyaletlerle ulusal devlet arasındaki uyumsuzluk durumunda yetki üstünlüğü ile ilgilidir. Federal hükümetle eyaletler arasında bir uyumsuzluk söz konusu olduğunda genellikle federal hükümetin kararları uygulanmaya konmuştur.

ABD’de Siyasi Haklar ve Özgürlükler

Sivil hakların ve özgürlüklerin korunması Amerikan siyasi hayatının anayasal temellerinin önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Anayasayı yazdıklarında ABD’nin kurucu liderleri sadece birkaç hakkı bu belgeye dâhil etmişlerdi. Bunların arasında en önemlisi habeas corpus ve bu hakkın ex post facto kanunlara karşı korunmasıdır. Habeas corpus ilkesi yargıcın bir kişinin hangi hukuki gerekçe ile hapisanede tutuklu olduğunu açıklama zorunluluğu bulunması anlamına gelmektedir. Bu ilkeye göre gözaltındaki kişi yargıca başvurabilir ve yasadışı olarak hapisanede tutulduğu iddiasıyla salıverilmesini talep edebilir. Mahkeme sisteminin yeterli delil bulamaması durumunda da yargıç tutuklunun salıverilmesine karar verebilir. Ex post facto kanunlar ilkesi ise bir kişinin gerçekleştirdiği dönemde suç sayılmayan eylemine karşı ceza kanununun geriye dönük olarak işleminin anayasa yoluyla engellenmesidir. ABD Anayasası’nın ilk on maddesi, sivil özgürlükler ve bireyin hükümete karşı korunması ile ilgili bazı temel anayasa ilkeleri ortaya koymaktadır.

ABD’de Politika Yapıcı Kurumlar

Amerikan siyasi sisteminin üç ana politika yapıcı kurumu Başkanlık, Kongre ve Yüksek Mahkemedir. Daha önce de belirtildiği gibi Başkan yürütme, Kongre yasama ve Yüksek Mahkeme yargı tarafından temsil edilen hükümetin üç organı arasında hem iş bölümü hem de kontrol ve dengeler sistemi bulunmaktadır.

Başkanlık: Amerikan Başkanlık Sistemi Başkanın hem devletin hem de hükümetin en yetkili kişisi olma özelliğini taşıması bakımından diğer demokrasi türleri olan parlamenter ve yarı başkanlık rejimlerinden ayrılmaktadır. Amerikan Başkanı dünyadaki demokratik ülkelerin liderleri arasında genellikle en çok yetkiye sahip olanı olarak bilinmektedir. Amerikan Başkanları’nın resmi yetkileri oldukça sınırlıdır. ABD’nin kurucuları, kontrol ve dengeler sistemi oluşturarak, Başkan seçilen kişinin yürütme yetkisini hükümetin diğer organlarıyla paylaşmasını güvence altına almak istemişlerdir. Günümüzde Amerikan Başkanı dünyadaki demokratik ülkelerin liderleri arasında genellikle en çok yetkiye sahip olanı olarak bilinmektedir. Başkanın yetkilerinin bir dizi kaynağı vardır. Ülkenin siyasi yürütme organının başındaki kişi olarak hem devletin hem de hükümetin başıdır.

Kongre: ABD’de siyasi temsilin ve yasa yapımının ana kurumu olan Kongre’nin Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere iki meclisi vardır. Amerikan siyasi sisteminde Kongre’nin önemi aşağıdaki alanlardaki güç ve otoritesinden kaynaklanmaktadır: Temsil: Kongre toplumdaki farklı ve sık sık çatışan ekonomik, sosyal ve siyasi çıkarların ifade edildiği ana kurumdur. Yasama: Kongre federal hükümetin tüm yasalarının hazırlanması, tartışılması ve yürürlüğe konulması konusunda anayasa tarafından yetkilendirilmiştir. İdari Gözetim: Kongre yasamanın onayladığı yasaların ve politikaların

uygulandığından emin olmak amacıyla federal hükümet bürokrasisinin işleyişini denetler. Mali Yetki: Amerika anayasası yürütme tarafından hazırlanan federal hükümet bütçesi üzerindeki son sözü söyleme yetkisini Kongre’ye vermiştir. Onay: Senato’nun Yüksek Mahkeme yargıçları, Amerika’nın yabancı ülkelerdeki büyükelçileri ve bakanlıklar gibi Başkan tarafından belirlenen önemli mevki atamalarını onaylama veya reddetme yetkisi vardır. Görüldüğü üzere ABD Kongresi’nin işleyişi büyük ölçüde komite ve alt komitelerin çalışmasına dayanmaktadır.

Yargı ve Yüksek mahkeme: ABD’deki yargı sistemi âdemi merkezîyetçidir ve federal mahkemeler ve eyalet mahkemeleri olmak üzere iki ayrı yargı sistemi arasında bölünmüştür. Federal mahkemelerin yanı sıra elli eyaletten her birinin kendi bağımsız yargısı vardır. Federal mahkemeler çoğunlukla ulusal yasalarla ilgili konularla ilgilenirken, eyalet mahkemeleri de eyalet yasalarını ilgilendiren ihtilafları ele almaktadır. İkisinin arasında çatışma olduğu durumlarda sorun ABD Yüksek Mahkemesi tarafından çözülmektedir. Amerikan siyasi sisteminin yargı organının en yüksek noktasının Yüksek Mahkeme olduğu açıktır.

ABD’de Siyasal Kültür ve Siyasal Katılma

Siyasal Kültür: Amerikan siyasi kültürünün bazı genel özellikleri arasında bireycilik, demokrasiye bağlılık, ortak görüşlerin oluşturulmasına dayalı siyaset tarzı ve yerel düzeydeki kuruluş ve derneklere katılım sayılabilir. Ekonomi ve toplumun hükümet tarafından kapsamlı olarak denetlenmesine karşıt olmak da Amerika siyasi kültürünün geleneksel özelliklerinden biridir.

Siyasal Katılma: Yerel düzeydeki derneklere katılım geleneksel Amerikan kültürünün önemli bir parçası haline gelse de ABD’deki Başkanlık ve Kongre seçimlerine katılım oranı Avrupa’nın altındadır.

Siyasi Partiler: Amerikan siyasi sistemindeki iki büyük parti olan Demokratlar ve Cumhuriyetçiler ideolojik yönelimleri bakımından temelde merkeze yakındır. Amerikan siyasi partilerinin birçok önemli özelliği vardır. Birincisi, gelişmiş Avrupa demokrasilerine nazaran Amerikan partilerinin örgütsel yapısı daha zayıftır. Ülkenin federal hükümet sisteminden dolayı partiler oldukça âdemi merkezîyetçidir, eyalet ve yerel partiler hatırı sayılır özerkliğe sahiptir. İkincisi Amerikan siyasi partileri Kongre’de Avrupa partilerinin parlamentolarda olduğundan çok daha az parti disiplinine sahiptir. Aynı partiden olan Senato ve Temsilciler Meclisi üyelerinin bir konuda farklı ve karşıt oy kullanmalarına sık rastlanılmaktadır.

Seçimler ve Seçmen Davranışları: ABD’de Başkan adayları parti kurultaylarında yapılan önseçimlerle belirlenmektedir. TV ve radyoda adayların yaptıkları tanıtım ve reklamların ücretlerindeki artışlar seçimlerin giderek daha pahalı hale gelmesine neden olmaktadır. Uzun süren seçim hazırlıkları sonunda, her dört yılda bir, Amerikan halkı başkanlık için oy kullanır. Amerikan başkanlık seçimlerinin ilginç fakat zor anlaşılan yönlerinden biri de başkanın ve yardımcısının gerçekte seçmenler tarafından doğrudan değil, Seçiciler Kurulu diye bilinen bir sürecin sonunda dolaylı olarak seçilmeleridir. Bu sistemde başkanın seçilmesinde eyalet meclisleri son sözü söylemektedir. Kongre seçimleri başkanlık seçimleriyle

bazı benzer süreçler içermektedir. Birincisi, Kongre'ye girmek isteyenler kendi partileri tarafından adaylığı kazanmalıdır. Tek aday olmadığı sürece partiler Temsilciler Meclisi ve Senato adaylarını belirlemek için ön seçim yaparlar. Siyaset bilimciler Amerikalıların oy kullanırken seçimlerinin parti tutma, adayların olumlu değerlendirilmesi ve politika tercihleri gibi etkenlerden biri veya birkaçının etkili olduğuna inanmaktadır. Demokrat ve Cumhuriyetçi seçmenlerin sosyal yapıları birçok açıdan farklılaşmaktadır. Kendilerini siyaseten muhafazakâr olarak tanımlayan seçmenlerin çoğunluğu Cumhuriyetçi Parti'yi desteklerken, siyaseten liberal olduğunu söyleyen seçmenlerin çoğunluğu Demokrat Parti'ye oy vermektedir. 2016 başkanlık seçiminde Cumhuriyetçi Parti'nin adayı Donald Trump, Demokrat Parti'nin adayı Hillary Clinton karşısında seçimi önde bitirerek ABD'nin 45. Başkanı oldu. Anketler eski başkan Bill Clinton'un eşi ve Obama yönetiminin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un kazanma ihtimalinin daha yüksek olduğunu gösteriyordu. Fakat seçimler sürpriz bir şekilde sonuçlandı ve daha önce hiçbir siyasi deneyimi olmayan milyarder işadamı Trump seçimi kazanmayı başardı. Başkanlık seçimi ile aynı zamanda yapılan kısmi Senato ve Temsilciler Meclisi seçimlerinde de Cumhuriyetçi Parti başarılı oldu. Böylece Cumhuriyetçiler, Yürütme Organı'nın yansira, Yasama Organı'nın da kontrolünü ele geçirdiler. Donald Trump'ın başkan seçilmesi birçok gözlemci tarafından dünyada ve özellikle Batı Avrupa'da, yükselen küreselleşme karşıtlığının ve popülizmin zaferi olarak yorumlandı.

Çıkar Grupları ve Lobicilik: Çıkar grubu ortak çıkarlara ve amaçlara sahip, hükümetin kamu politikalarıyla ilgili kararlarını etkilemeyi hedefleyen bir örgütlenme biçimidir. Birçok demokratik ülkede çıkar grupları siyasi sürecin parçasıdır. Amerikan siyasi sisteminde çıkar grupları birkaç nedenden dolayı önemli rol oynarlar. Birincisi, iyi örgütlenmiş ve güçlü mali kaynaklara sahip olan bazı çıkar grupları kendilerini ilgilendiren konularda Kongre üzerinde etkili olabilmektedir. İkincisi Amerikan siyasi partilerinin Avrupa partilerine göre daha zayıf olmaları nedeniyle çıkar grupları Amerikan toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlarının temsil edilmesinde söz sahibi olabilmektedirler. Üçüncüsü, ABD'deki çıkar gruplarının sayısı, federal hükümetin desteklediği proje ve programların çoğalmasıyla, son yıllarda hızlı bir artış göstermiştir. Çıkar gruplarında gözlenen sayısal artışın bir diğer nedeni ise bu grupların kamu politikalarındaki tercihlerinin Kongre üyelerine daha kolay ulaştırılmasını sağlayan teknolojik gelişmelerdir. ABD'de büyük çıkar gruplarının faaliyetlerinin merkezi Kongre ve Beyaz Saray'a yakın bürolar kurdukları başkent Washington'dadır. Son olarak çıkar grupları "lobicilik" olarak adlandırılan faaliyetler için oldukça fazla mesai yapmaktadırlar. Lobicilik çıkar grubu adına çalışan profesyonel lobiciler tarafından yapılan ve temel hedefi Kongre üleriyle veya onların yardımcılarıyla bire bir konuşarak bir yasa tasarı sının lehinde veya aleyhinde oy kullanmalarını sağlamaya yönelik bir eylemdir. Amerikan siyasi sisteminin geleneksel bir parçası olan lobicilik, ABD Kongre'sinin çalışmalarında ve verdiği kararlarda oldukça önemli rol oynamaktadır.

ABD'de Kamu Siyasetlerinin Oluşumu

Amerikan hükümet sisteminin en önemli işlevlerinden biri kamu siyaseti geliştirmektir. ABD'nin kuruluşundan bu yana hükümet politikalarının kapsamı çeşitli iç ve dış politika konularını ve sorunlarını içerecek şekilde genişlemiştir. Ayrıca ülkenin federal yapısına bağlı olarak politika yapımı sadece ulusal hükümeti değil eyalet ve yerel hükümetlerini de içermektedir. ABD'de kamu

siyasetinin en önemli alanları ekonomi, sosyal refah, savunma ve dış ilişkilerdir. ABD'de ekonomi politikasında söz sahibi olan Federal Hükümet'tir.

Amerikan siyasi sistemi dünyadaki diğer yerleşmiş ve kurumsallaşmış demokratik sistemlerle benzerlikler taşımaktadır. Bunlar arasında düzenli olarak yapılan adil seçimler yoluyla gelen yetkililer tarafından yönetilmesi, iktidardakilerin seçmenlere karşı hesap verme sorumluluğu bulunması, kişilerin ve grupların siyasi görüşlerini özgürce ifade etme hakkına önem verilmesi ve hukukun üstünlüğüne saygı duyulması sayılabilir. Bununla birlikte Amerikan siyasi sistemi birçok önemli özelliği bakımından diğer demokratik ülkelerden farklıdır. Dünyadaki demokrasilerin çoğu parlamenter sistemle yönetilirken ABD'de Başkanın geniş yetkiye sahip olduğu başkanlık sistemi vardır. ABD'nin eyaletlerin ve yerel hükümetlerin kayda değer yetki ve güç sahibi olduğu federal yapısı yetkinin sadece ulusal hükümette toplandığı diğer birçok demokrasinin üniter yapısına karşıtlık oluşturmaktadır.

ABD'de kamu siyasetinin en önemli alanları ekonomi, sosyal refah, savunma ve dış ilişkilerdir. Federal hükümet ABD'nin bağımsız bir devlet haline geldiği tarihten bu yana ekonomik politika konusunda söz sahibidir. Anayasa ekonomi politikalarını yapma yetkisini yasama ve yürütme arasında paylaştırmaktadır. Temsilciler Meclisi tüm kamu harcamalarına izin verme ve para basılmasına karar verme yetkisine sahipken, Başkan anayasa uyarınca parasal ve mali politikalardan sorumlu olacak yetkilileri atama yetkisine sahiptir. Federal bütçenin hazırlanması, ABD'nin ekonomi politikasının belirlenmesinde önemli bir yer tutar. Federal hükümet gelirinin çoğunu savunma ve sosyal refah politikalarına harcamaktadır. Savunma ve güvenlik harcamaları ulusal bütçenin yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Ancak federal hükümet harcamalarının en büyük kısmı çeşitli sosyal refah programlarına ayrılmaktadır. Amerikalılara asgari gelir sağlamayı amaçlayan emeklilere yönelik sosyal güvenlik ödemeleri, yoksullara yönelik sosyal yardım programları, sağlık hizmetleri ve eğitim en önemli bütçe kalemlerini oluşturmaktadır. Zaman içinde sosyal refah programları artmış olsa da ABD vatandaşlarına sağladığı sosyal güvenlik hizmetleri bakımından hala birçok sanayileşmiş ülkeden, özellikle İskandinav ülkelerinden, daha geridedir. Avrupa'daki "refah devleti" ilkesini benimsemiş olan ülkelerin aksine ABD'de kapsamlı bir ulusal sağlık sistemi bulunmamaktadır.

İsviçre Modeli Federalizm

İsviçre Konfederasyonu İsviçre halkı ve kantonlardan oluşan federal bir devlettir. Ancak 1999 İsviçre Konfederasyonu Anayasasında, devlet şeklinin federal bir devlet olduğu ibaresi yer almamaktadır. İsviçre modeli federalizm, bir Konfederasyondan yola çıkmış, zaman içinde kurumlar dönüşüme uğrayarak federal bir devletin doğmasına neden olmuştur. Bu nedenle, federalizm, İsviçre siyasi sisteminin en temel ilkesi olarak kabul edilmektedir.

1999 İsviçre Federal Anayasası 51. Maddesi şu şekildedir: 1. "Her kanton demokratik bir anayasaya sahip olmalıdır. Bu anayasaya sahip olmalıdır. Bu anayasa halk oylaması ile kabul edilmeli ve seçmenlerin çoğunluğunun talebi üzerine değiştirilebilir. 2. Kanton anayasaları Konfederasyonun güvencesi altındadır. Bu güvence anayasaları, Federal Anayasa ile çatışmadığı ölçüde geçerlidir.

Yasama organı olan Federal Meclis, Ulusal Konsey ve Devletler Konseyi olmak üzere iki kanattan oluşur. Federal Konsey, Konfederasyon' un yürütme organıdır. Yargı organı, Yüksek Federal Mahkemedir.

İsviçre siyasal sistemi, özgün bir model olarak hiçbir sınıflandırılmaya dâhil edilemeyen bir sistemdir. Meclis Hükümeti olarak nitelendirilen bu sistem, ne bir başkanlık sistemi ne de parlamenter bir sistemdir. Başkanlık sistemi değildir, çünkü yürütme, Konfederasyon, Kantonlar ve mahalli idareler düzeyinde bir kuruldan oluşur. Hükümet, meclisin iradesine bağlı olmadığından, Parlamenter sistem de değildir.

İsviçre siyasal sisteminin en temel özellikleri; halkoylaması ve halkın kanun teklifi mekanizmalarıdır.

Anayasa değişiklikleri ve önemli kanun yapımı sürecinde sonucu belirleyecek olan halkoylamasıdır. Meclis, halkoylamasına sunduğu kanun tasarıları ya da Anayasa değişikliklerinin kabul edilmesini güvence altına almak için Federal makamlardan, kantonlardan, siyasi partilerden, derneklerden görüş alır. Halkın kanun teklifi ile kamuoyu herhangi bir konuda anayasa değişikliği teklifinde bulunabilir. Böylece, halk bu yöntemle siyasi makamlar üstünde baskı uygular.

Arend Lijphart'a göre İsviçre Demokrasisi, oydaşmacı demokrasi yönetiminde alınan kararların, oy çokluğuna göre değil oybirliğine göre alındığı bir sistemdir. Ancak bazı yazarlar, bu görüşü reddetmektedir. Onlara göre de İsviçre siyasal sistemi sui generis bir yapıya sahiptir. Bu da Federal bir kültürle beslenen federalizm, temelleri tarihe dayanan doğrudan demokrasi ve her kararı müzakere etme isteği unsurlarına dayanmaktadır.

Siyasal Kurumlar ve Siyasal Kurumların İşleyişi

Yasama (Federal Meclis): Ulusal Konsey ve Devletler Konseyi olmak üzere İsviçre Parlamentosu iki kanatlıdır. Ulusal konsey iki yüz milletvekilinden Devletler Konseyi kırk altı milletvekilinden oluşur. Kantonlar, Ulusal Konsey'de nüfuslarına oranla temsil edilirler, bu oran her on yılda bir gözden geçirilir. Ulusal Konsey seçimleri dört yılda bir yapılır, milletvekilleri yeniden seçilebilirler. Altı Kanton bir milletvekili ile temsil edilirken, diğer yirmi kanton ikişer milletvekili ile temsil edilir. Devletler Konseyi seçimleri de dört yılda bir yapılır.

Yasama faaliyeti, federal makamların denetimi, kantonlarla ilişkiler, milli güvenliğin korunması görevlerini Ulusal Konsey ve Devletler Konsey'i ayrı ayrı toplanarak yerine getirir. Milletvekilliği bir meslek olarak değerlendirilmemektedir. Milletvekilliği dönemi boyunca maaş yerine bir tazminat ödenir. Milletvekilleri, kendi mesleklerini ifa etmeyi sürdürürler. Ulusal Konsey ve Devletler Konsey'i birlikte toplanarak, yasama niteliği taşımayan yetkiler kullanır: Federal Konsey üyelerini ve Federal hâkimleri seçer, federal kurumlar arasındaki uyuşmazlıkları çözer ve af yetkisini kullanır. Ulusal Konsey ve Devletler Konseyi, genellikle kanun teklif ve tasarılarını hakkında ilgili komisyonun görüşüne uygun olarak hareket ederler.

Yürütme (Federal Konsey): Yürütme organı olan ve yedi üyeden oluşan Federal Konsey, ülkenin izleyeceği siyaseti belirler, mevzuatı hazırlar, anlaşmaları imzalar, idari teşkilatı yönetir ve Kantonların faaliyetlerini gözetim altında tutar. Federal Konsey Başkanı, ne bir başbakan, ne de Devlet Başkanıdır. Federal Konsey üyelerini seçemez ve hükümet politikalarını belirleyemez. Federal Konsey kararları heyet halinde verilir.

Yargı (Federal Mahkeme): Yargı yetkisi, kanton mahkemeleri tarafından kullanılır. Federal kanunların uygulanmasını denetlemek yetkisi, İsviçre Anayasası tarafından, Yüksek yargı organı Federal Mahkeme'ye verilmiştir. Federal Mahkeme ilk derece Federal Mahkemeler, Federal İdare Mahkemesi ve Federal Ceza Mahkemesi ile kanton mahkemeleri tarafından verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Federal İdare Mahkemesi federal idarenin eylem ve işlemlerine karşı yapılan başvurulara bakar. Federal İdare Mahkemesi'nin bazı kararlarına karşı Federal Mahkeme'ye temyiz başvurusunda bulunulabilir. Federal Ceza Mahkemesi ise ilk derece mahkemesi olarak, Konfederasyon 'un yargı yetkisine giren terör suçları, vatana ihanet, kara para aklama suçu, organize suçluluk gibi suçlara ilişkin yargılamayı yapar. 2007 yılında yürürlüğe giren 17 Haziran 2005 tarihli Federal Mahkeme Hakkında Kanunla İkincil Anayasa Başvurusu düzenlenmiştir. Anayasa şikayetine benzeyen bu yargı yolu ile Federal Mahkeme vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği yönündeki şikayetleri inceler.

Kuvvetler ayrılığı ilkesi: İsviçre'de Hükümet ile Meclis'in görev ve yetkileri büyük ölçüde iç içe olduğu için yasama ve yürütme erkinin işleyişi bakımından kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanması belirgin değildir. İsviçre Konfederasyonu Anayasası'nın 148. maddesi uyarınca Federal Meclis, Konfederasyon' un en yüce makamıdır.

Federal Meclis; hükümet idare, federal mahkemeler üzerinde yüksek denetim uygulayan makamdır. Federal Meclis, Federal Konsey'e talimat verebilir, ayrıca Federal Konsey'in aldığı kararları reddedebilir. Federal Konsey, faaliyetleri hakkında her yıl Federal Meclis'e bir rapor sunar. Bu rapor üzerindeki görüşmeler sonucu Federal Meclis, Federal Konsey'e öneride bulunabilir ya da talimat verebilir. İlk bakışta, yürütme ve yargı üzerinde yasamanın üstünlüğü benimsenerek, yürütme ve yargı erkinin yasamaya bağımlı hale getirildiği düşünülebilir. Nitekim hükümet görevini gören Federal Konsey'in her üyesinin, Federal Meclis tarafından genel seçimlerden sonra ayrı ayrı seçilmesi de bu kanıyı kuvvetlendirmektedir.

Yasama ve yürütme erkinin işleyişi bakımından kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanması belirgin değildir. Hükümet ile Meclis'in görev ve yetkileri büyük ölçüde iç içedir. Dış ilişkiler, kantonlarla ilişkiler, milli savunma, maliye her iki erkin ortak sorumluluk alanlarıdır.

İsviçre Anayasasının 180. maddesi uyarınca hükümet izleyeceği siyaseti kendi belirler. Federal Konsey'in basit bir idari faaliyetin ötesine geçen, Konfederasyon' un tüm siyasal işlemlerini kapsayan geniş bir faaliyet alanı vardır. Kaldı ki yasaların uygulanması görevi hükümetindir. Hatta bazı acil durumlarda, aslında Federal Meclis

tarafından alınması gereken bazı tedbirler hükümet tarafından alınabilmektedir.

İsviçre siyasal sisteminde, yasama ile yargı erki arasındaki ilişkilerde; güvenoyu isteği, gensoru, siyasi sorumluluk gibi kurumlar yer almaz.

Yasama, yürütme ve yargı erkinin çeşitli görev ve yetkileri o derece örtüşmektedir ki bu üç erkten hiç biri temel görev ve yetkisinin sınırları içinde kalmayı başaramamıştır. Bu durumun İsviçre'nin kuvvetler ayrılığı anlayışının bir parçası olduğu düşünülebilir.

Siyasal Kültür ve Siyasal Katılma

Seçim sistemi: İsviçre'nin seçim sistemini anlayabilmek için ülkenin federal yapısını göz önünde bulundurmak gerekir. İsviçre siyasal sisteminin özelliklerinden biri de makam sahiplerinin atanması değil seçilmesidir. Yalnızca Meclis ve hükümet değil, hâkimler ve mahalli idareler de seçilmektedir. Yirmi altı kanton ve çok sayıda mahalli idarenin olduğu İsviçre' de bu nedenle çok sayıda seçim yapılmaktadır. Bu yapının gereği olarak seçimler, Konfederasyon ve kantonlar düzeyinde yapılır.

Oy verme işlemleri sandık başında yapılabileceği gibi, mektup aracılığıyla, bazı hallerde ise elektronik ortamda yapılabilir. İsviçre dışında yaşayan İsviçre vatandaşları ve hükümlüler oy kullanma hakkına sahiptirler. Bazı Kantonlarda ise hala doğrudan demokrasi ile seçim yapılmaktadır.

İsviçre kural olarak, yarı doğrudan demokrasiyi benimsemiş bir ülke olduğu için halk karar aşamasında elinde önemli bir güç bulundurmaktadır. Konfederasyon düzeyinde seçimler, genel oyla, doğrudan seçimle nisbi temsil esasına göre yapılır. Federal Meclis'in bir kanadı olan Ulusal Konsey, doğrudan nisbi temsil hesabına göre seçilir. Her Kanton bir seçim çevresi oluşturur. Milletvekillikleri, seçime katılan listeler arasında, aldıkları oy oranına göre paylaştırılır. Oyların dağıtılmasında federal kanunlar ve Kanton kanunları, en yüksek ortalama ya da d'Hondt sistemini tercih etmektedir. Nispi temsil sistemi, dört farklı dilin konuşulduğu, kültürel çeşitliliğin olduğu İsviçre'de, toplumdaki tüm siyasi eğilimlerin parlamentoda temsilini sağlayarak temsilde adaleti gerçekleştirmek amacıyla benimsenmiştir.

Siyasi partiler: İsviçre'nin siyasal rejimi çok partili bir sistemdir. Hükümette temsil edilen dört siyasal parti,

Merkez Demokratik Birliği (UDC-SVP) geleneksel olarak çiftçilerin ve orta sınıf Protestan halkın partisidir.

Radikal Demokratik Parti (PRD); burjuvaziyi, temsil eder.

Hristiyan Demokratik Parti (PDC) Katolikleri temsil eder.

İsviçre Sosyalist Partisi (PSS) işçilerin çıkarlarını savunan partidir.

İsviçre'de siyasal partilerin ulusal parti niteliği taşımadığı, partilerin daha çok Kanton düzeyinde kaldığı düşünülse de, son otuz yılda özellikle Merkez Demokratik Birliği (UDC), izlediği politikalarla

ulusal düzeyde temsil edilen bir parti haline gelmiştir. İsviçre mevzuatında siyasi partilerin işleyişi ya da siyasi partilerin finansmanı hakkında hiçbir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun nedeni olarak da bu konularda düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmaması gösterilmektedir.

Çekimserlik: İsviçre'de seçimlere katılım oranı çok düşüktür. İsviçre'de seçimlere katılma oranı % 42 ila % 46 arasında değişmektedir. 1971 yılında kadınlara, yurtdışında yaşayan İsviçre vatandaşlarına oy hakkı tanınması ve seçmen yaşının on sekize düşürülmesi de katılım oranında bir değişiklik yaratmamıştır. Seçimlere katılım, oylama konusunun halkı yakından ilgilendiren somut ve güncel bir konu olup olmamasına göre değişiklik göstermekle birlikte, İsviçre'de seçimlere katılım oranı çok düşüktür. Araştırmacılar çekimserliğin, siyasi yapı, siyasetin ve siyasetçilerin niteliği ve meşruiyeti ve toplumun gelişmişlik düzeyi ile bağlantılı olduğunu belirtmektedir.

Doğrudan Demokrasi: İsviçre'de doğrudan demokrasi araçları olarak nitelendirilen iki uygulama vardır: halk oylaması ve halkın kanun teklifi.

Halkoylaması: Halkoylaması zorunlu ve ihtiyari olarak ikiye ayrılır.

Zorunlu Halkoylaması: İsviçre Hukukunda halkoylaması, halkın teklifi ya da Federal Meclis tarafından yapılan bazı işlemler için halkın, ya da hem halkın hem de Kantonların görüşüne başvurulmasını ifade eder. Anayasal düzenleme gereği bazı işlemler mecburi olarak halkoylamasına sunulur. Bu hallerde zorunlu halkoylamasından bahsedilir.

İhtiyari Halkoylaması: Anayasanın 141. maddesi ihtiyari halkoylamasını düzenlemektedir. İhtiyari halkoylaması sekiz Kantonun ya da elli bin vatandaşın talebi üzerine yapılır. Federal kanunlar, acil durumlarda kabul edilen ve yürürlük süresi bir yılı aşan ancak Anayasaya uygun Federal kanunlar, süresiz ve yükümlülüklerin geriye alınmadığı uluslararası anlaşmalar, İsviçre'nin bir uluslararası organizasyonu katılımını öngören anlaşmalar ve bir hukuki düzenleme gerektiren anlaşmalar ihtiyari halkoyuna sunulurlar.

İster zorunlu ya da ister ihtiyari olsun halkoylamaları çoğu kez yürürlüğü durdururlar. Halkoylaması konusu yapılan işlem, süreç sonuna kadar yürürlüğe giremez.

Halkın kanun teklifi: Halkın kanun teklifi, Anayasanın tümünü ya da bir kısmını değiştirmeye yönelik olarak yüz bin vatandaş tarafından imzalanarak verilen öneridir. Bir teklifin halkoyuna sunulması sürecinde,

Öncelikle;

Bir komite (bir dernek ya da teklif vermek amacı ile toplanmış bir grup) bir metin hazırlar ve bu metni Federal makamlara sunar.

Şekil şartlarına uygun hazırlanmış bir teklif

Resmi Gazete’ de, teklifi verenlerin adıyla birlikte yayınlanır ve böylece imza toplama süreci başlar.

Teklifin Resmi Gazete’ de yayınlanmasından itibaren on sekiz ay içinde yüz bin imza toplanırsa, önce mahalli idareler tarafından listeler kontrol edilir.

İmzaların şeklen kontrolünü yapan Federal makamlara verilir.

Hükümet ve Meclis söz konusu teklifin Anayasa ve uluslararası hukukun emredici hükümlerine uygunluğunu inceler.

Teklif, oylamaya sunulur.

Meclis anayasanın bir kısmının değiştirilmesine yönelik teklifin anayasaya ya da uluslararası hukukun emredici normlarına uygun olmadığı sonucuna varırsa teklif yok hükmünde olur. Ancak hemen belirtelim ki Federal Meclis genelde bu yola başvurmamaktadır. Meclis, basit bir dille yazılmış teklifi onaylarsa, halkoylamasına sunar. Anayasanın tamamının ve bir kısmının değiştirilmesine yönelik bu tür bir teklifin onaylanması için çifte çoğunluk diğer bir deyişle halkın ve Kantonların oyunun çoğunluğu ile kabul edilmesi gerekir.

Kamu Politikalarının Oluşumu ve Belirlenmesi

İsviçre, bir serbest piyasa ekonomisidir. Bankacılık ve finans, tarım, hizmet sektörü, saat endüstrisi, makina endüstrisi ülkenin temel gelir kaynaklarıdır. Devlet ekonomiye mümkün olduğu kadar müdahale etmez. Tarım ve ulaştırma sektörleri dışında devlet desteği verilmez. Federal sistemin bir sonucu olarak, vergi oranlarının belirlenmesi kantonların yetkisindedir. Sermaye ve nüfus dolaşımı vergi oranları konusunda kantonlar arası rekabeti artırmaktadır.

Sendikalar, Hükümet üzerinde baskı uygulayarak kamu politikalarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamışlardır (Oesch, 2008). Bu durum, lobicilik faaliyetlerinden farklıdır. Söz konusu kurumlar, üye sayılarının çokluğu ile bir halkoylaması tehdidinde bulunarak Hükümet üstündeki baskılarını arttırabilirler. Hükümet ve Meclis diğer baskı gruplarının memnun olmaması riskini göze alarak halkoylaması taleplerini kabul etmektedirler. İsviçre’de kamu politikalarının oluşumunda gruplar, hükümet nezdinde çıkarlarını savunan dernekler ve sivil toplum örgütleri, meslek örgütleri, sendikalar ve işveren örgütleri etkindir.

Sonuç

Dört dilin konuşulduğu ve farklı kültürlerin yer aldığı İsviçre’nin ortak paydası siyasal sistemidir. İsviçre halkının çoğunluğu, siyasal partiler ve yürütme üzerinde baskı yaratarak karşı bir güç olmalarına olanak sağlayan, siyasal sistemden memnundur.

İsviçre’nin federal yapısı gereği, idari örgütlenmesinde merkezi olamayan bir yapı benimsenmiştir. Kantonlar gerçek anlamda karar alma gücüne sahiptir.

Otoriter Rejim Kavramı

Ufak bir zümrenin devlet yönetimini topluma karşı anayasal bir sorumluluğu olmadan elinde tuttuğu siyasal sistemlere otoriter rejimler denir. Siyasal sistemler arasında tarihi en eski sistemdir. Oysa otoriter rejimler tarih boyunca farklı coğrafyalarda ve farklı şekillerde ortaya çıkmışlardır. 20. yüzyıl süresince batılı devletlerin sömürgelerini kaybetmesi sonucunda dünya siyasi sahnesine düzinelere yeni ülke girmiştir. Dekolonizasyon bir sömürge devletin bağımsızlığını kazanma sürecine verilen addır. Modern otoriter rejimlerde görülen bu çeşitlilik siyaset bilimcilerin dikkatini çekmiştir, konunun öncülerinden Juan Linz (1970) otoriter rejimleri totaliter rejimlerden ayıran özellikleri üç ana noktada toplamıştır.

Otoriter rejimlerde

Siyasal katılma sınırlıdır.

Halkı siyasal olarak seferber (mobilize) edecek ve sistemi bir arada tutacak kapsamlı bir ideolojik yapı yoktur.

İktidardaki kişi veya grupların erkinin görece olarak sınırlı ve tahmin edilebilir olması söz konusudur.

Otoriter sistemlerin ortaya çıkmasının ardındaki etkenler ekonomik etkenler ve sosyokültürel etkenler olmak üzere ikiye ayrılır. Ekonomik yaklaşımlar pazarların verimli çalıştığı, dolayısıyla uzun süreli ekonomik büyümenin görüldüğü ülkelerde fakirlik azalacak ve ortaya güçlü bir orta sınıf çıkacaktır. Sosyokültürel yaklaşımlar ise bir toplumdaki bazı kültürel özelliklerin bu toplumda gücün tepede yoğunlaşmasını görece mümkün kıldığını savunmaktadır. Geleneksel ve bekasını sağlamaya odaklanmış toplumlarda, hiyerarşi, itaat ve cemaatçilik gibi otoriter sistemlerin yapısıyla birebir örtüşen özellikler bireysellik, özgürlük ve çeşitlilik gibi ilkelere tercih edilmektedir. Bir ülkenin gelir düzeyi yükseldikçe o ülkede askeri darbe görülme olasılığı da önemli ölçüde azalır. Modern siyasal tarihte darbe yaşamış en zengin ülke olan 1976 Arjantin’inde kişi başına düzen milli gelir 40000 Amerikan doları civarındaydı.

Otoriter Rejim Türleri

Otoriter rejimlerin uzun tarihsel geçmişi, siyaset bilimi repertuarına birçok farklı otoriter rejim türü sokmuştur. Otoriter rejimlerde rejimin kurallarını ve devletin asli görevlerinin nasıl yürütüleceğini kim belirler?

Askeri Cunta yönetimi,

Tek-Parti yönetimi,

Lider temelli dikta yönetimi.

Askeri cunta yönetimi: Askeri cunta yönetiminde ülkede kimin iktidarı süreceğine ve kimin hangi politikaları (ticaret, eğitim, ulaştırma vb.) yürüteceğine ordu veya ordu içinde bir grup subay karar verir. Bu tür rejimlerde ordunun günlük politikalara koyduğu ağırlık değişkenlik gösterebilir. Bazı askeri rejimler kurdıkları sisteme ciddi bir tehdit gelmediği sürece perde arkasında kalıp ülkenin idaresini bürokrat/teknokrat yöneticilere bırakmayı yeğlerken, bazıları da ülke idaresinde önemli bir rol oynamayı tercih ederler.

Tek-Parti yönetimi: Tek-parti sistemleri otoriter rejimler arasında en istikrarlı ve yapısal açıdan en esnek olanıdır. Bu sistemin ana özelliği devletin yasama, yürütme ve yargı kollarının tek bir siyasi parti tarafından mutlak biçimde denetlenmesi ve işletilmesi, başka bir deyişle partinin devletle eşanlamlı hale gelmesidir. Devletin kademelerinde görev yapan bürokratlar aynı zamanda parti üyesidir. Parti, siyasi gücü tekelinde tutar ve detaylı örgütlenmesi ile en ufak mahalli idarelere kadar ülkenin kontrolünü sağlar. Tek parti rejimleri içinde, Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Komünist Parti Uygulamaları ile Tek Parti Rejimleri şeklinde iki alt türden söz edebiliriz.

Komünist rejimler: Ülkedeki üretim araçlarına çoğunlukla devletin sahip olduğu, ülkedeki ekonomik, sosyal ve kültürel yatırımların devlet tarafından planlandığı ve yapıldığı komünizm, tek-parti sistemlerin tarih boyunca gözlemlenen en yaygın şekli olmuş ve dünya siyasetini derinden etkileyen ülkeleri ortaya çıkarmıştır. Komünizm ile yönetilen ülkelerin sayısı 1980'lerin başlarında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından önceki on yılda bir Uzakdoğu ülkesi olan Vietnam'dan Karayip adalarındaki Küba'ya, Afrika kıtasının güneydoğu ucunda yer alan Mozambik'e kadar çeşitli örnekler sergilemişlerdir.

Üçüncü dünya ülkelerindeki diğer tek parti rejimleri: Komünist bloğun dışında yer alan tek parti rejimlerinin birçoğu baskıcı yönetimlerini ülkelerinin modernleşme ve kalkınma öncelikleri ile meşru kılmışlardır. Meksika'da 1929-2000 yılları arası iktidarda olan Kurumsal Devrim Partisi ve Güney Kore'yi 1963-1998 yıllarında aralıksız olarak 35 yıl yöneten Demokratik Cumhuriyet Partisi bu tür kalkınma odaklı tek parti rejimlerine örnektir.

Dikta yönetimi: Dikta yönetimlerinde baştaki tek adamın (diktatörün) her konuda mutlak hâkimiyeti söz konusudur. Devletteki bütün kilit kararlar diktatör ve yakın çevresi tarafından alınır. Diktatörlerin ülkeyi yönetebilmesi için tek-parti ve ordunun desteği gerekli olabilir.

Ancak diktatörlükleri tek parti ve askeri cunta yönetiminden farklı kılan özellik bu iki kurumun diktatörün siyasal erkini kontrol veya tehdit edecek kadar etkili olmayışlarıdır. Bir diktatörü iktidara getiren etkenlerle, onu iktidarda tutan etkenler farklı olabilir. Kişisel karizma ve beklenmedik olaylar (suikast, doğal afet, iç savaşı, başka ülkelerin işgali) bir lideri başka diktatör olarak getirebilir. Bir lider, başında olduğu siyasi sistemi çeşitli bahanelerle lağvedip bir dikta rejimi kurabilir. Bunun en temel yolu Latin Amerika'da görülen bir sivil darbe uygulaması olan autogolpe' dir. İspanyolca bir sözcük olan autogolpe sivil iktidarın kendine darbe yapması anlamına gelir. Japon asıllı lider Alberto Fujimori'nin 1992'de Peru devlet başkanı iken parlamento ve yargıyı lağvedip iktidarı kendi bünyesinde topladığı sivil darbe, bu terimi siyaset bilimi yazınına kazandırmıştır. Bir siyasi liderin politik destek karşılığında kişi ve zümrelere devletin kaynaklarını kullanarak maddi çıkar sağlamasına patronaj sistemi denir. Liderin bir taraftan devletin kaynaklarının kullanımı üzerinde sınırsız yetkisi bulunduğu, diğer taraftan bu gücü yakınlarını kayırmak için kullandığı rejimlere neopatrimonyal rejimler denmektedir. Ülkenin kaynakları ne kadar geniş olursa olsun, basit patronaj sistemleri karmaşıklaşmış bir toplumda ortaya çıkacak çıkar çatışmalarını önleyecek kapasiteye sahip değildir. Özellikle

ekonomik modernleşme hedefinde olan ülkelerin toplumlarında bu tür karmaşık çıkar ilişkilerinin geliştiğini görmekteyiz.

Askeri-cunta, tek-parti ve dikta rejimleri arasında halkın ekonomik refahına en çok hassasiyet gösteren rejim hangisi olabilir? Bu soruyu cevaplamak için öncelikle hangi tür rejimlerin ekonomik gelişmeyi daha çok isteyeceği ve bu isteklerini gerçekleştirme kapasitesine sahip olduğu sorusunu irdelemeliyiz.

Bu soruyu da üç boyutta inceleyeceğiz: kaynak yaratma, kaynak yönlendirme ve kaynak yönetme. Ülkenin her köyüne kadar örgütlenebilmiş bir rejimin gerek vergi, gerek gümrük, gerek ticaret yoluyla yatırımlarına kaynak yaratması daha olasıdır. Oysa kendini başkent ve etrafına hapsedilmiş bir rejimin ülkenin potansiyelini değerlendirmesi çok zordur. Yaratılan kaynakların ise ekonomik büyümeyi sağlayacak yatırımlara aktarılması gerekir. Bu yatırımlar, kısa vadede politik getirisi az olan, eğitim veya enerji altyapısı inşa etmek gibi uzun vadeli yatırımlardır. Kısa vadede iktidarına karşı ciddi bir riziko görmeyen, uzun vadeli plan yapabilecek rejimler, ekonomik gelişmeye daha fazla önem verecektir. İktidarı tehlikede olan, toplum üzerindeki kontrolünü pekiştirmemiş rejimler ise ellerindeki kaynakları olası muhalefet odaklarını kendilerine bağlamak için kolaylıkla kısa vadede harcaabilirler. Sorunun üçüncü boyutu, yani kaynak yönetiminin kalitesi ise ekonomiyi iyi yönetemeyen yönetici ve bürokratların farklı rejimlerde akıbetlerinin nasıl olduğu ile ilgilidir. Bazı rejimlerde iyi politika üretme mükâfatlandırılırken, diğerlerinde bürokratin teknik yeterliliği önemsenmeyip sadece sisteme ne kadar bağlı olduğuna bakılmaktadır. Yetkin olmayan bürokratların yönetiminde olan ekonomide ise ciddi kaynak israfları gözlemlenir. Bu üç boyut çerçevesinde düşündüğümüzde tek-parti rejimlerinin diğer rejimlere nazaran ekonomi konusunda daha başarılı olacağı beklentisi doğmaktadır.

Melez rejimler: Yukarıda belirtilen tipik otoriter rejimlerinin gerçek hayatta birebir örneklerini çok sık görmemekteyiz. Şu ana kadar hüküm sürmüş birçok otoriter rejim bu üç ideal türün farklı özelliklerini bünyelerinde barındırmaktadır. Bir otoriter rejimin zaman içinde başka tür otoriter rejime dönüştüğü de sıklıkla gözlemlenebilir. Hatta otoriter rejimler bazen çeşitli demokratik kurumları da bünyesine katabilir. Farklı rejimlerin kurumsal özelliklerini bir arada barındıran bu tür yönetimlere melez rejimler adı verilir.

Otoriter Rejimlerde Devlet-Birey İlişkileri

Otoriter rejimler yönettikleri halk üzerinde geniş bir kontrol sağlamak için üç ana yola başvururlar:

Baskı kurma

Sisteme bağlama

Lider kültü yaratma

Denetim: Otoriter rejimler yönettikleri halk üzerinde geniş bir kontrol sağlamak için üç ana yola başvururlar:

Çeşitli devlet organları yoluyla baskı kurma

Bireyleri sosyoekonomik politikalar üzerinden çıkar ilişkisi ile sisteme bağlama

Sistemin başındaki diktatör veya liderin gerek karizması gerek devletin iletişim kanalları yoluyla bir lider kültü yaratma.

Baskı kurma: Azınlığın çoğunluğu yönettiği ve memnuniyetsizliklerin meşru yollardan dile getirilme şansının az olduğu otoriter rejimlerde rejim karşıtlarına karşı cebir kullanılması oldukça sık görülen bir durumdur. Aynı zamanda, otoriter rejimlerde devletin halkı üzerinde güç kullanımı, demokrasilerde olduğu gibi kanunla düzenlenmediği için yürürlüğe konması daha kolay bir politikadır. Devlet yeri geldiğinde kullandığı şiddetle resmi olarak ilişkilendirilmek istemez. Böyle durumlarda ise polis ya da ordu gibi devletin resmi organları yerine paramiliter güçler de kullanılabilir. Paramiliter güçler devlet tarafından organize edilmiş ve silahlandırılmış, ancak devletle resmi bir bağı olmayan rejim düşmanı olarak tanımlanan nesnel hedeflerin korkutulması ve imha edilmesinde kullanılan askeri nitelikteki örgütlerdir.

Sisteme bağlama: Otoriter rejimlerin hemen hemen hepsi yeri geldiğinde paramiliter güçler yolu ile şiddete başvursa da, birçoğu toplumun bazı kısımlarını sisteme paydaş haline getirerek kontrollerini sağlar. Paramiliter güçler devlet tarafından organize edilmiş ve silahlandırılmış, ancak devlette resmi bir bağı olmayan rejim düşmanı olarak tanımlanan nesnel hedeflerin korkutulması ve imha edilmesinde kullanılan askeri nitelikteki örgütlerdir. Korporatist yapılanmalarda ise devlet bireyleri kontrolü altında tuttuğu sendikalar ve işveren örgütleri gibi gruplarla sisteme dâhil eder. Ancak bu yapılanma ülke siyasetinde anlaşmazlık ve hatta bölünmelere yol açabilir.

Lider kültü: Otoriter rejimler, liderlerini bir kült haline getirerek de toplum üzerindeki kontrollerini arttırabilirler. Devlet kontrolündeki iletişim kanalları, lidere karizmatik bir güç bahsetme adına, onun bir insanın sahip olabileceği niteliklerin çok ötesinde güç ve özelliklerle sahip olduğu fikrini topluma sürekli bir şekilde yayar. Bu ikna sürecinin amacı, lidere ve etrafındakilere karşı çıkmanın birey için hem maddi hem de manevi olarak oldukça maliyetli bir hale getirilmesidir. Bu tür bir yaklaşım liderin karizması konusunda bireyleri birebir iknada çok başarılı olmayabilir. Ancak, maliyet-fayda analizi boyutunda düşünüldüğünde, baskı ve himayeci taktiklere göre iletişimi kullanmanın maliyeti oldukça az, ulaştığı insan sayısı da oldukça yüksektir. Konuların kapalı kapılar ardında tartışılıp bir çözüme varılması olanağını verir. Bu ikna sürecinin amacı, lidere ve etrafındakilere karşı çıkmanın birey için hem maddi hem de manevi olarak oldukça maliyetli bir hale getirilmesidir. Bu tür bir yaklaşım liderin karizması konusunda bireyleri birebir iknada çok başarılı olmayabilir.

Siyasi katılma: Bireylerin siyasal katılımına gösterilen toleransın seviyesi otoriter rejimler arasında ciddi bir farklılık göstermektedir. Kuzey Kore ve Suudi Arabistan gibi mutlak iktidarın olduğu ülkeler halkı siyaseten aktif hale getirmekten kaçınır. Bazı otoriter rejimler ise korporatist bir yapı içinde bireyleri olabildiğince sistem içindeki siyasal ve diğer sivil oluşumlara yönlendirmeye çalışır. Kendi siyasal duruşuyla birebir örtüşmeyen sivil toplum örgütlerine siyasal sistemlerinde göz yuman otoriter rejimlerin sayısı da artmaktadır. Bireyler farklı düşüncelerini bu kuruluşlar aracılığı ile dile getirebilir.

Afrika'nın birçok ülkesinde çeşitli sosyal politikalar (okul yapımı, anne sağlığı, aşılama vb.) bu sivil toplum örgütlerinin himayesi ve gözetiminde yürütülmektedir. Çin Komünist Partisi dini grupların oluşumuna kontrollü bir şekilde izin vermekte, ancak bu oluşumların rejimi tehdit etme potansiyelini gördüğü anda duruma müdahale etmektedir. Mesela, Katolik oluşumların Vatikan ile organik bağlar kurmasına izin verilmemektedir.

Otoriter rejimler ve seçimler: Siyasal sistemlerinde seçimlere yer verilip verilmemesi, otoriter rejimleri birbirinden ayıran ve rejim-birey ilişkilerinde rol oynayan önemli bir boyuttur. İster diktatörlük, ya da tek parti rejimi ister askeri cunta yönetimi olsun, otoriter rejimler, yerel ve genel seçimleri, iktidarlarını sürdürmek için artan bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. Bu seçimlerin görünürdeki amacı, rejimin siyasi gücünün çoğu zaman göstermelik de olsa seçilmiş siyasi organlarla paylaşılmasıdır. Seçimler ve seçimlerin öngördüğü parlamentolar, küresel ekonomiye entegre olmuş ülkelerin ihtiyaç duyduğu küresel sermaye girdilerini sağlamak ve bu sermayeyi ülkelerinde tutmak için de önemli bir role sahiptir. Seçimlerin uygulanış biçimi ve ülke içi siyasetine etkisi rejimden rejime ciddi farklılıklar gösterebilir. Örneğin, Saddam Hüseyin döneminde Irak'ta yapılan seçimler tamamen göstermelik iken, Kral Muhammed yönetimindeki Fas'ta yapılagelen seçimlerin ülkede izlenecek ekonomi ve tarım politikalarına önemli etkisi olmuştur. Otoriter rejimlerin, siyasal sistemlerinde seçimlere son yıllarda artan bir şekilde yer vermesi rastlantısal değildir. Bu eğilimin arkasında küreselleşme ile bağıntılı iki ana sebepten söz edebiliriz;

Dünyadaki demokratikleşme dalgasının etkileri sonucunda rejimin meşruiyetini koruması içgüdüsüdür.

Teknolojinin küresel iletişimi kolaylaştırması ile etraflarındaki demokratik ülkelerin daha iyi yaşam standartlarına sahip olduğunu gören halk, otoriter rejimlerden daha iyi politikalar üretmesini ve hesap verebilir olmasını istemektedir

Bu süreçte ortaya çıkan protesto ve temsil isteklerine otoriter rejimlerin cevap vermesinin bir yolu da seçimlere gitmekten geçer. Örneğin, içinde yaşadıkları otoriter rejimlere karşı ülke halklarının 18 Aralık 2010'da başlattıkları Arap Baharı protestolarını Ürdün, Fas ve Yemen hükümetleri seçimlere giderek kontrol altına almaya çalışmışlardır. Seçimler ve seçimlerin öngördüğü parlamentolar, küresel ekonomiye entegre olmuş ülkelerin ihtiyaç duyduğu küresel sermaye girdilerini sağlamak ve bu sermayeyi ülkelerinde tutmak için de önemli bir role sahiptir. Küresel sermayeyi çekmek isteyen ülkelerde iktidarların kendilerini seçimler ve parlamento yoluyla kısıtlamaya gitmesinin örneklerine tarih boyunca rastlanmaktadır. Seçimler, otoriter sistemin meşruiyetini arttırdığı, iktidarın gücünü ve popülaritesini gösterdiği ve muhalefetin aczini ortaya koyduğu sürece sistem karşıtlarını demoralize ve demobilize edecektir. Ancak bu seçimler iktidarın gücünün kaynağının popülarite değil de manipülasyon ve baskı olduğu fikrini halk arasında yayarsa, sistem karşıtı partiler bu süreç sonunda daha da güçlenecektir.

Seçimlerin yönetici elit içinde kamplaşmalara yol açtığını, sistemin başvurduğu baskı ve kooptasyon politikalarını maliyetli hale getirdiğini ve hatta otokratik rejimlerde yönetici elit grubundaki bazı grupların, ülke için daha iyi olduğuna inandıkları siyasaları savunmak için muhalefet tarafına geçmesine yol açtığını gözlemlemiştir. Bu tür geçişler, baskıcı otoriter rejimlerde çatlak oluşturmaktadır.

Devletin işleyişinde aşağıdaki davranışlar görülmektedir:

Devlet terörü

Suikastlar

Yargısız infazlar

Aykırı veya eleştirel düşüncelere sahip kişiler işten çıkarılmakta ve kamusal kaynaklardan mahrum bırakılmaktadır.

İnsanlar takip edilerek, dinlenir.

Şüpheliler listesi hazırlanır.

Totaliter rejimlerin belirleyici özellikleri arasında;

Silahlanmanın devlet tekelinde olması

Polis teşkilatı kullanılarak devletin vatandaşlarına karşı şiddete başvurusunun olduğu öne sürülmektedir.

Devlet şiddetinin temelinde hiç bitmeyen bir düşman arayışı vardır. Totaliter rejimleri kuran hükümetler seçim yoluyla iktidara gelebilir; ancak rejimin kurumsallaşması zor kullanarak ve zor kullanma tehdidine başvurarak insanların sindirilmesine dayanır. Totaliter rejimin veya totaliterliği özünü her yapı ve kurumun bütünüyle devlet aygıtlarını kullanan otoriteler tarafından denetim altına alınması oluşturmaktadır.

Bütün siyasal sistemler bir resmi ideoloji etrafında gelişirler ve kurucu anayasaları bu ideolojinin unsurları etrafında şekillenir. Demokratik siyasal sistemler de, özgürlük, eşitlik, bireysel haklar gibi bazı değerleri ve hedefleri ön plana çıkarırlar. Oysa totaliter rejimlerin köktenci ve bütüncül bir yeni toplum ve insan / yurttaş yaratma içeriğinde olan bir ideolojik özü vardır. Totaliter rejimin belirlediği ideal yurttaş tanımı eğitim sisteminin temelini oluşturur.

Totaliter rejimlerde her türlü egemenlik kurma aracı meşrudur.

İktidarların kurumsallaşmaya başladığı aşamada herkes birer muhbir veya rejim düşmanı olmak durumunda kalmaktadır.

Görüldüğü üzere totaliter rejimler belli bir ideoloji etrafında şekillenmektedir. Devlet, ideolojisine uygun olarak sürekli propaganda ve endoktrinasyon faaliyetleri yürütmektedir. Radyo ve televizyon programları propaganda amaçlı kullanılmakta, topluma sürekli doğru değerler ve tutumlar hatırlatılmaktadır. Totaliter rejimlerde iletişimin devlet tekelinde olması propagandayı halkla ilişkiler sürecinden çıkarıp endoktrinasyonun, yani bir öğretinin kitleler tarafından sorgulanmadan benimsenmesinin sağlanmasına yönelik faaliyetler bütününe bir parçası haline getirmektedir.

Kitlelerin harekete geçirilmesine yönelik faaliyetler yürütülürken rejime tam itaat ideolojinin vücut bulmuş hali olarak gösterilen lidere tam itaati içerir. Almanya ve İtalya örneğinde olduğu gibi bu rejimler hiyerarşik olarak örgütlenmiş bir siyasi partinin karizmatik liderinin seçmenleri ikna etmesiyle iktidarı ele geçirmişlerdir.

Seçimler, bazı sosyal grupları iktidarın kaynaklarını kullanarak menfaat dağıtmak için etkili bir araç olarak kullanılabilir; yönetim kendisine daha çok oy veren bölgeleri yatırım ve sosyal hizmetlerle ödüllendirebilir. Seçimler, otoriter iktidarın muhalefetle olan ilişkilerini de farklı şekillerde düzenleyebilir. Bu süreç, muhalif grupların sisteme olan itirazlarını kontrollü bir biçimde dile getirmelerine izin verir. Diğer taraftan, seçimlerde boy göstermek birçok muhalif grubu görünür ve dolayısıyla hedef alınabilir hale getirir. Bu süreç iktidara hangi muhalif grupların ne kadar güçlü olduğunu gözlemlene fırsatı da verecektir. Akabinde, patronaj stratejileri bu muhalif grupları ayırtırmak için etkili olarak kullanılabilir. Bu tür politik manevralar, serbest, özgür ve eşit fırsata dayanan seçim kültürünün yeterince yerleşmemiş olduğu ülkelerde baştakilerin gücünü daha da pekiştirebilir. Böyle ülkelerde seçimlere katılım oranı, siyasal katılımın seviyesi için anlamlı bir gösterge değildir; göstermelik seçimler yapan birçok otoriter rejimlerde iktidarın oy oranları liberal demokrasilerde görülmeyen ölçüde yüksek çıkmaktadır.

Otoriter Rejim Örneği: Franco Döneminde İspanya

Franco dönemi İspanya'sı (1939-1975) tek-adam sistemini örnekleyen bir otoriter rejimdir. Franco Dönemi'ni, İspanya'nın dünyadan tecrit edildiği 1959 öncesi ve Soğuk Savaş'ın zirveye çıkmasıyla ülkenin tekrar zirveye çıkmasıyla ülkenin tekrar batılı ülkeler arasına katıldığı 1959 sonrası olarak ikiye ayırabiliriz. Bazı siyaset bilimciler Franco rejimini faşist bir totaliter rejim olarak tanımlar. Ancak sınırlı da olsa çoğulcu siyasal yapıya izin vermiş olması, sistemin zayıf ve çok katmanlı ideolojik yapısının halkı topyekûn mobilizasyondan sakınması ve Franco'nun sürdürdüğü politikaların genelde akılcı ve tahmin edilebilir olması, bu rejimi Mussolini İtalya'sı ve Nazi Almanya'sından anlamlı bir biçimde ayırır. 1936-1939 yılları arasında Cumhuriyetçiler ile yaptıkları iç savaştan galip çıkan Franco'nun liderliğini yaptığı Milliyetçiler, asayişin sağlanmasını müteakip Falanj partisini kurmuş ve partiler arası çekişmenin İspanya'nın bütünlüğüne zarar verdiği iddiası ile siyasi partileri kapatmıştır. Benzer şekilde, bağımsız sendikalar da 1940'da feshedilmiştir. 1939-1959 arasında İspanya, Nazi Almanya'sı ile İkinci Dünya Savaşı sırasında yapmış olduğu ittifaktan dolayı galip ülkelerce ekonomik yaptırımlara maruz bırakılmıştır. 1960larda başlayan ekonomi büyüme dalgası ile yürütme organlarına uzmanları getiren Franco, sosyo-ekonomik değişimin yönetimi için kontrollü bir çoğunluk sağlama yoluna gitmiştir.

Totaliter Rejim Kavramı

Totaliterlik Fransızca kökenli bir sözcüktür. Ancak 1920'li yıllarda İtalya'da bugünkü anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Bazı yazarlara göre kavramı ilk önce Mussolini'nin siyasi rakiplerinden liberal eğilimli bir gazeteci ve siyasetçi olan Giovanni Amendola özgürlüklere yer bırakmayan ve toplumun bütün kesimleri üzerinde topyekûn denetim sağlamayı amaçlayan yeni rejimi eleştirmek için kullanılmıştır.

Yaygın işsizlik ve yoksulluğun kitleleri arayışa ittiği bir dönemde totaliter liderler demokratik kurumların zayıflığını, siyasi partiler arasındaki rekabetin yıkıcı etkilerini ve ülke bütünlüğüne yönelik iç ve dış tehditleri propagandalarında kullanarak seçimleri kazanmışlardır. Ancak totaliter rejimlerde liderler sadece güçlü siyasi kişilikler değildir. Görsel ve yazılı medya başta olmak üzere propaganda yöntemleriyle totaliter lider kişiliğinde milli ruhu somutlaştıran, sıradan bir bireyden çok daha erdemli ve güçlü, her şeyi bilen, gören ve anlayan yarıkutsal bir kahramana dönüştürülmektedir. Max Weber'in karizmatik otorite olarak adlandırdığı bu lider kültü liderin eylemlerinin sorgulanmasını engeller ve kararlarının diğer siyasi kuvvetler ve kitleler tarafından benimsenmesini sağlar. Liderin ölümünden sonra da uzun süre adı korku ve saygı uyandırmaya devam eder, geçmişteki kararlarının sorgulanmasından kaçınılır. 2011'de ölen Kuzey Kore lideri Kim Jong-il'in arkasından haftalarca ağlayan kitlelerin çizdiği manzara bu olgunun en güzel örneklerinden birisini oluşturmuştur. Totaliter rejimlerin varlığını kabul eden araştırmacılar arasında ise hangi ölçütlerin bir baskıcı rejimi totaliter rejim olarak adlandırmakta kullanılacağı konusunda bir uzlaşma yoktur. Ancak toplumdaki bütün yapılar ve kurumlar üzerinde topyekûn egemenlik ve denetim kurulması kavramın tanımlanmasında siyaset bilimcilerin üzerinde uzlaştığı unsurlardan birisidir.

Totaliter Rejim Uygulamaları

İtalya Örneği: Faşizm

Totaliterlik kavramının İtalya'da bizzat Mussolini tarafından siyasi literatüre kazandırılmış olması nedeniyle Mussolini tarafından kullanımı yaygınlaştırılan faşizm ile totaliterlik çoğu zaman eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Siyasi alanda Mussolini'nin rejimi totaliter hale getirmek için attığı ilk adımlardan birisi seçim kanununu değiştirmek olmuştur. Lider kültü sayesinde Mussolini daha önce de belirtildiği gibi birden fazla bakanlığı kişisel olarak yönetebilmiştir. Yine de Hitler ve Stalin düşünüldüğünde Mussolini'nin etrafında oluşturulan lider kültünün zayıflığı göze çarpmaktadır. Faşist hareket içinde Mussolini taraftarları varlığını sürdürebilmiştir. Yine İtalya'nın ikinci Dünya Savaşı'nda yenilmeye başlamasıyla kral, Mussolini'yi görevden alabilmiştir, tutuklanması ise kitle hareketlerine yol açmamıştır. Bu durumun da gösterdiği gibi totaliterlik ve faşizm kavramlarının çıkış yeri olmasına karşın İtalya'daki rejimin topyekûn egemenlik sağlayabildiğini söylemek güçtür.

Almanya Örneği: Nazizm

Totaliter rejimlerin en kurumsallaşmış örneği Nazi Almanya'sıdır. Rejimin kurucusu Adolf Hitler 1919'da Alman İşçi Partisi'ne girmiş, 1921'de adı daha sonra sadece Nazi Partisi şeklinde anılacak olan Alman Nasyonal Sosyalist işçi Partisi'nin başına geçmiştir. 1923'te Beer Hall Putsch olarak bilinen bir darbe girişiminde bulunmuştur. Girişimin başarısız olmasından sonra hapse atılan Hitler burada Nazi ideolojisinin ve rejiminin temelini oluşturan Kavgam adlı kitabı yazmıştır. Hem söz konusu kitapta hem de Nazi partisinin programında belirtildiği üzere Nazizm Almanların üyesi olduğu ırkın yüceltilmesine ve Almanların kendi topraklarında rahat yaşaması için başta Yahudiler olmak üzere Aryan ırktan olmayanların imhasının planlanmasına dayanmaktadır. Bu örneğin de gösterdiği

üzere totaliter rejimler modern rejimlerdir ve demokratik kurumların anti-demokratik güçler tarafından ele geçirilmesiyle ortaya çıkmışlardır. Hem İtalya'da hem Almanya'da totaliter rejim hıleye de olsa çeşitli yasalar çıkarılarak kurulmuş ve pekiştirilmiştir. Almanya'da Naziler rejimin totaliter özelliğine kavuşmasını sağlayan yetki yasasını geçirmiştir. İtalya'da ise faşist yasalar, Parlamento'nun her iki kanadının da oylarının çoğunluğuyla geçmiştir. Totaliter rejimler bu yönleriyle kurumları lağveden geleneksel baskıcı rejimlerden ayrılmaktadır. Aksine mevcut siyasal süreç ve kurumları kullanarak iktidarlarını pekiştirmekte, bilahare yeni kurumlar kurarak bu kurumlar yoluyla sosyo-ekonomik yapıyı dönüştürmektedirler.

Karizmatik kişiliğinin ve Propaganda Bakanlığı'nın yardımıyla Hitler'in ve Nazi ideolojisinin yanılmazlığı dayatılmıştır. Güçlü ve geniş halk desteğine sahip bir direniş olmaksızın milyonlarca kişinin toplama kamplarına gönderildiği ve bu kamplarda hayatını kaybettiği düşünüldüğünde ve İtalya'da Kara Gömlekliler' in Mussolini'yi muhalefete karşı yumuşak davranmakla suçlaması ve Mussolini'nin bu paramiliter grubun isyan etmesinden çekinerek muhalefete yönelik tutumunu sertleştirmek zorunda kaldığı düşünüldüğünde, Hitler'in hem Nazi siyasi hareketi hem de partisinin içinde ne kadar güçlü olduğu daha iyi anlaşılabilir. Nazi propagandasının etkili olduğu ve İtalyan faşist devletinin aksine Nazi devletinin topyekûn egemenliği sağlamaya daha yakın olduğu söylenebilir. Nazi rejimi ancak ikinci Dünya Savaşı'na ABD'nin dâhil olması ve Müttefiklerin Almanya'yı yenmesiyle sona ermiştir.

Sovyetler Birliği Örneği: Stalinizm

Totaliterlik kavramının başlıca iki örneği Nazi Almanyası ve Stalin Rusyası olmuştur. Totaliter bir rejimin kurucu ideolojisinin özellikleri ve temel ilkelerinden çok iktidara geldikten sonra sosyo-ekonomik düzeni topyekûn denetim altına alma, kurumları ve toplumu dönüştürme ve bu hedefler için şiddete başvurma kriterlerine öncelik verilerek bir totaliterlik tanımı yapıldığında Mussolini ve Hitler rejimleri sağ totaliterlik, Stalin rejimi sol totaliterlik olarak adlandırılmaktadır. Bundan yola çıkılarak çok sayıda kaynakta Stalin dönemindeki Sovyetler Birliği rejimi totaliterliğin Marksizm-Leninizm uygulaması olarak kabul edilmektedir. Resmi adı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği olan Sovyetler Birliği'nin kurulmasından önce Rusya'da Çarlık olarak anılan ve ancak yirminci yüzyılın başında meşruti hale gelen bir monarşi yönetimi bulunmaktaydı. Çarlık yanlısı bir general önderliğinde gerçekleşen ve Rusya'nın savaşa devam etmesini sağlamaya çalışan başarısız bir darbe girişiminden sonra geçici hükümet yıkılmış, Ekim Devrimi olarak adlandırılan bir devrimle Bolşevikler Vladimir İlyiç Ulyanov (Lenin) liderliğinde iktidara gelmiştir. Lenin dönemi totaliter bir dönem olarak değerlendirilmemektedir. Lenin'in ölümünden sonra 1924'te Joseph Stalin'in partinin genel sekreterliğine seçilmesiyle devlet totaliter özellik kazanmaya başlamıştır.

Liderin kendi dönemindeki siyasetin içerisindeki etkinliği, lidere ve devlete tam itaatın sağlanmasının hedeflenmesi, devlet şiddetinin yoğunluğu, halkın gözetim ve baskı altında tutulması, endoktrinasyon ve propaganda yoluyla toplumsal yapının dönüştürülmeye çalışılması, bu amaçla iletişim araçlarının devlet tekelinde tutulması yukarıda yaptığımız totaliter rejim tanımıyla

örtüşmektedir. Demokratik rejimlerde liderler karizmatik kişiliğe sahip olsalar da devletin üzerinde olamazlar; ancak Hitler, Mussolini ve Stalin döneminde liderler ve yandaşları her şeyin ve herkesin üzerinde birer siyasi kişilik yaratmaya çalışmışlardır.

Çin Örneği: Maoizm

Sovyetler Birliği'nin yapısını örnek alması, MarksistLeninist ideolojiye göre kurumlarını oluşturmaya başlaması ve topyekûncu bir takım politikaları nedeniyle 1949'da kurulan Çin Halk Cumhuriyeti zaman zaman totaliter bir rejim olarak adlandırılmaktadır. Mao Zedong önderliğinde yapılan devrimle işçi ve köylülerin iktidarının kurulması hedeflenmiştir. Mao'nun iktidara gelişi, daha önce bahsettiğimiz diğer uygulamalarda olduğu gibi ülkenin içinde yer aldığı bir savaştan kaynaklanmıştır. Japonya ile Çin arasındaki savaşta gerillaların başına geçen Mao'nun başarısı, Sino-Japon Savaşı'ndan önce başlayan iç savaşta dengelerin Mao lehine değişmesini sağlayan etkenlerden biri olmuştur. Japonya'ya karşı yapılan savaş sırasında iki parti birleşik bir cephe kurmuş olsa da, savaşın sonra ermesinden sonraki üç yıl boyunca iç savaş şiddetini artırmış, Çin'in ikiye bölünmesiyle sona ermiştir. 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti adını alan rejim Marksizm-Leninizm'in Mao tarafından iktidarın işçi ve köylülerin birlikte yönetiminde yer almasını sağlayacak şekilde yeniden yorumlandığı bir ideolojinin etrafında örgütlenmiştir. Maoizm, bu bakımdan 1949'dan Mao'nun 1979'daki ölümüne kadar süren dönemi ve Mao'nun sosyalizm yorumunu ifade etmektedir.

Totaliter Rejimlerde Siyasal Kültür ve Toplumsallaşma

Totaliter rejimlerin kurulmasına yol açan ve pekiştirilmesini sağlayan koşullar nelerdir? Toplumun demokratik kurumlara olan güvenini sarsacak ve totaliter lideri kurtarıcısı olarak görmesine neden olacak düzeyde derin bir ekonomik kriz bu rejimlerin ortaya çıkışında önemli rol oynamaktadır. Bu tür durumlarda orta ve alt orta sınıflar sahip oldukları refah düzeyini ve sosyal statüyü kaybetmekten korkmaktadır. Öte yandan alt sınıflar içindeki bulundukları yoksulluğun suçlusu olarak orta ve üst sınıfları kayıran siyasal sistemi hedef almaktadır. Bu durumda totaliter lider ve partisi sistemi bütünüyle değiştirme vaadinden dolayı alt sınıflardan; kargaşaya el koyma, düzeni ve güvenliği yeniden sağlama vaadinden dolayı da alt sınıfların öfkesinden korkan orta sınıflardan destek almaktadır.

Totaliter bir rejimin başarısının ve varlığını sürdürebilmesinin siyasal kültürü şekillendirebilmesiyle ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Doğası gereği ekonomiden aileye toplumun bütün unsurlarını egemenliği altına almaya çalışan totaliter liderler ve partiler iktidara gelince devleti merkezileştirir. Buna bağlı olarak yerel yönetimlerin yetkileri azaltılır, kendi partisi dışındaki partileri ve siyasal hareketleri yasadışı ilan eder, temel hak ve özgürlükleri askıya alır veya ortadan kaldırır, basını sindirir ve işçi hareketlerini gerekirse güç kullanarak bastırır. Her totaliter sistem kendine özgü baskı ve sindirme yöntemleriyle bilinmektedir. Totaliter rejimlerdeki sindirme ve korkutma çabası zaman içerisinde azalabilir. Ayrıca rejimin içinde zamanla kurtarılmış bölgeler oluşabilir veya totaliter (topyekûncu) olma özelliğini sistem zamanla yitirebilir.

Totaliter Rejimlerin Ekonomi Politikası ve Korporatizm

Bir ülkedeki sosyo-ekonomik yapının bütün unsurları ideolojiye uygun şekilde dönüştürülmek üzere totalitarizmin hedefindedir. Ülke ekonomisi ve kurumları bu rejimler tarafından denetim altına alınırlar. Farklı totaliter sistemler kendi ideolojilerine uygun şekilde ekonomik yapıyı dönüştürmüşlerdir

Toplumsal eşitsizliğin temelinde yatması nedeniyle Sovyetler Birliği özel mülkiyetin yerine kamu mülkiyetini getirmiştir. Stalin'in parti yönetimine gelmesinden sonra 1928-1929 yıllarında önceden özel mülkiyette olan topraklar kamu mülkiyetine geçirilmiş, bir başka deyişle kollektifleştirilmiştir. Bunun yanı sıra köylülere evlerinin yanında küçük bir bahçe tutma ve az miktarda hayvan yetiştirme hakkı tanınmıştır. Ortak tarımda bir yandan sovkhoz denilen devlet çiftlikleri öte yandan kolhoz denilen tarım kooperatifleri bulunmaktaydı. Kolhozlar ürünlerin merkezi yönetimin belirlediği fiyatlar üzerinden ilgili kamu kuruluşlarına satardı. Bir kolhozun planlanandan daha fazla ürün elde etmesi durumunda bu fazlayı kolhoz üyelerine dağıtma hakkı vardı. Teoride bir yandan özel mülkiyeti kaldırarak toplumsal eşitsizliği düzeltebilecek, öte yandan tarımda hızlı makineleşmeyle verimi artırabilecek sistemin pratikte verimsizliğe yol açmasının temelinde politikayı uygulamaya koyan devletin baskıcı bir devlet olması yatmaktadır. Rejimin ve ideolojisinin yanılmazlığını kanıtlama çabası kolhozların elde etmesi gereken yıllık hasadın planlamasının gerçekçi olmamasına neden olmuştur. Dolayısıyla üretim hedefin altında kalmasına karşın görevlilerin planlanan miktarda ürüne el koyması çiftçiye kolhozda üretim yapmaktan soğutmuş, tarımla elde edilen ürünlerin büyük kısmına devletin haksız bir şekilde el koyacağı düşüncesiyle köylüler kendi bahçelerinde ürün yetiştirmiş ve bunlara da el koyulması ihtimaline karşın ürün miktarını ve çeşitliliğini asgari tutmuştur. Kollektif tarımla uğraşan üretim araçlarının da kamu mülkiyetinde olduğu bu sistemde, üretimle ilgili bütün kararlar merkezi planlamayla alınmıştır. Ancak tarım sektöründeki emek yoğun küçük işletmelerde kooperatif tarzı sınırlı girişimcilik örnekleri bulunmaktadır. Sınırlı sayıdaki bu küçük aile veya topluluk işletmelerinin dışında esas olarak istihdam kamu kuruluşları aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Sağ totaliter rejimlerde ise ekonomik sistemin rejimin bünyesine dâhil edilmesinin en yaygın biçimi korporatizmdir. Genel olarak korporatizm çıkar gruplarının resmi siyasi sürece dâhil edilerek zaptı rapta alınmasıdır. Çalışan ve işveren örgütleri birer çatı kuruluş tarafından temsil edilir ve kamu politikaları devletle bu çatı kuruluşlar arasındaki üçlü görüşmelerde şekillendirilir. Tarihsel olarak loncaların yapısından etkilenecek oluşturulmuş bir sistemdir. Bir kuram olarak Liberalizm ve Marksizm'e karşı, hem serbest piyasadan hem de merkezi planlamadan uzak durmayı hedefleyen üçüncü bir ekonomik sistem olarak ortaya çıkmıştır. Korporatizm her ne kadar üçüncü bir yol, hem liberalizme hem de Marksizme bir alternatif olarak sunulsa da, faşist ekonomik sistemde özel mülkiyetin varlığı devam etmiştir. Aslen Mussolini döneminde İtalya'da uygulamaya koyulan korporatizm, başlangıçta Nazi partisinin ekonomik programına dâhil edilmiştir. Ancak Almanya'da İtalya'dakinden çok daha güçlü bir sanayici ve işadamları grubu olması, Almanya'nın temel hedefinin hızlı silahlanma ve nüfuz bölgesini genişletmek olması Nazileri iş çevrelerinin aktif desteğini almak zorunda bırakmıştır.

Avrupa Birliği Fikri Nasıl Doğdu?

Avrupa’da bir birlik kurulması fikri geçen yüzyıllarda Dante, Comenius ve Immanuel Kant gibi birçok düşünür, sanatkâr ve devlet adamı tarafından benimsenmiş ve geliştirilmeye çalışılmış, ancak bu konuda ciddi adımlar 2. Dünya Savaşı’ndan sonra atılmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan gelişmeler ve ABD ile Sovyetler Birliği’nin iki süper devlet şeklinde egemen devletler olarak ortaya çıkmaları savaşın yıkıcı etkilerini derinden yaşayan Avrupa’yı barış ve güvenliğin ön plana alındığı yeni bir arayış içine itmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa’da barışın ve bölgesel istikrarın yeniden sağlanması ve ekonominin yeniden yapılanması amacı Avrupa Birliği fikrinin motive edici unsurları olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa’yı birleştirmeye iten sebeplerden birisi de, ABD’nin Marshall Planı’dır. ABD ekonomisini canlandırma ve yeni pazar olanakları bulma gibi amaçlar taşıyan bu proje, diğer taraftan da Avrupa’da somut işbirliğinin ilk uygulama olanağını yaratmıştır.

Avrupa Topluluklarının Gelişimi ve Avrupa Topluluğundan Avrupa Birliğine Geçiş Süreci

Avrupa Topluluklarının Gelişimi: 1957 tarihinde altı Batı Avrupa Devleti Batı Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya’nın arasında imzalanan ve 1958de yürürlüğe giren “Roma Antlaşması” ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) bugünkü Avrupa Birliği’nin temellerini atmıştır. Roma Antlaşması’nın 2. Maddesinde AET’nin hedefi şu şekilde özetlenmektedir:

“Topluluğun görevi, ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması suretiyle, Topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli bir yayılmayı, artan bir istikrarı, yaşam düzeyinin hızla yükseltilmesini ve birleştirdiği devletlerarasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir.” AB’nin temellerinin atıldığı 9 Mayıs Avrupa Günü olarak kutlanmaktadır.

Avrupa Topluluğundan Avrupa Birliğine Geçiş Süreci: 1 Temmuz 1967’de yürürlüğe giren Brüksel Antlaşması ile üç topluluğun yürütme organları birleştirilmiştir. 1974 yılı sonunda ise devlet ve hükümet başkanlarını bir araya getiren bir Avrupa Birliği Konseyi yılda en az üç kez olmak üzere toplanmaya başlamıştır. Avrupa için bir Anayasa oluşturan Antlaşma Taslağı, 17-18 Haziran 2004 tarihlerinde Brüksel’de gerçekleştirilen Zirve sonunda kabul edilmiştir. AB Anayasası, üye ve aday ülke liderleri tarafından Roma’da imzalanmış, böylece 29 Ekim 2004 tarihinde son şeklini almıştır.

Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması Avrupa Birliği Antlaşması olarak nitelendirilmiş ve bu antlaşma ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır.

Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için imzalanmasının ardından tüm üye ülkeler tarafından Parlamento onayı ve/veya halk oylaması ile resmen kabul edilmesi için iki yıl tanınmıştır. Onay sürecinin

tamamlanmasının ardından, Antlaşmanın 1 Kasım 2006 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüştür.

2007 yılı Mart ayı itibariyle Avusturya, Belçika, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Estonya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Slovenya, İspanya, Romanya ve Bulgaristan Anayasa’nın onay sürecini tamamlayan ülkeler arasında yer alırken, Almanya, Slovakya ve Finlandiya Anayasa’yı meclis onayından geçirmiştir. Ancak Fransa’da ve Hollanda’da Anayasa’nın reddi ile diğer ülkelerden bazıları onay sürecini ertelemiş veya durdurmuştur.

Avrupa Birliği kurucu antlaşmalarında değişiklikler getiren Lizbon Antlaşması 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Topluluklarının Genişlemesi

Avrupa topluluklarının kuruluşundan itibaren göstermiş oldukları başarılı gelişim, başlangıçta AT’ye girmek istemeyen ülkelerin daha sonra topluluklara üyelik başvurusunda bulunmalarına yol açmıştır. 1973 yılında Danimarka ve İrlanda’yla birlikte İngiltere Topluluğa katılmıştır. İkinci genişleme 1981 yılında Yunanistan’ın da Topluluğa katılmasıyla gerçekleşmiş ve üye ülke sayısı ona çıkmıştır. 1986 yılında ise İspanya ve Portekiz’in katılımı üçüncü genişlemeyi oluşturmuş ve topluluğun üye sayısı 12’ye yükselmiştir. Dördüncü genişleme 1995 yılında Avusturya, Finlandiya ve İsveç’in katılımıyla gerçekleşmiştir

Genişlemeyi hazmedebilmesi için AB’nin kurumsal yapısı değiştirildi ve karar alma mekanizmaları yeniden düzenlendi. Aday ülkeler ise yukarıda da değinildiği üzere Kopenhag üyelik koşulları çerçevesinde toplumsal yaşamın hemen her alanını yeniden düzenlediler. Böylece 1998 yılında Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Estonya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimiyle, 2000 yılında ise Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya ile başlayan müzakereler, Bulgaristan ve Romanya dışındaki diğer ülkelerin 1 Mayıs 2004’te AB’ye katılımılarıyla sonuçlandı. Bulgaristan ve Romanya ise yolsuzlukla mücadele konusundaki eksikliklerini tamamlayarak 1 Ocak 2007’de Birliğe üye oldu. Böylece, Avrupa Birliği’nin üye sayısı 27’ye ulaştı.

Hırvatistan’ın 2013 yılında AB’ye katılımıyla birlikte üye sayısı 28’e, nüfusu ise 500 milyonun üzerine yükselmiştir. Mevcut durumda Türkiye dışında AB üyeliğine aday olan 4 ülke bulunmaktadır: Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Arnavutluk. AB, Türkiye, Karadağ ve Sırbistan ile katılım müzakerelerini sürdürmektedir. İzlanda, 12 Mart 2015 tarihinde AB’ye adaylık başvurusunu geri çekmiştir. Bosna Hersek ve Kosova ise potansiyel aday ülkelerdir.

3 Haziran 2016’da İngiltere’de yapılan referandumdan %52 oyla çıkan “Avrupa Birliği’nden ayrılma kararı” ile birlikte ilk defa bir ülke Topluluktan ayrılma kararı almıştır.

Avrupa Birliğinin Yapısı ve Kurumları

Avrupa Birliği'nin Yapısı: Avrupa'nın kurumsal yapısı Komisyon, Konsey ve Parlamento üçgeninden oluşur. Avrupa kurumları üye devletlerarası antlaşmalardan doğmuş olup bu kurumlar aynı devletlerin hükümet temsilcileri kanalıyla birlik içerisinde güç kullanmaktadır. Konsey, Komisyon, Parlamento, Avrupa Topluluğu Adalet Divanı, Avrupa Birliği ulusları arasında uluslar üstü otorite olarak da değerdendirilmektedir. AB'nin federal, konfederal, hükümetler arası ve uluslar üstü unsurların her birinin etkili olduğu karma ve siyaset teorisindeki adlandırılmasıyla sui generi (nev-i şahsına münhasır, kendine özgü) bir sistemle yönetilmektedir.

Avrupa Birliği'nin Kurumları: Avrupa Birliği dünyada başka hiçbir uluslararası örgütte veya devlette olmayan özgün bir kurumsal sisteme sahiptir. Birliğin karar verme ve faaliyet mekanizması dört temel kurum tarafından sağlanmaktadır. Konsey, Komisyon, Parlamento ve Adalet Divanı'nın işbirliğine dayanan sistem hükümetler arası ve uluslar üstü özelliklerin özgün bir şekilde biraya geldiği kurumsal bir yapı oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği Konseyi: Daha önce Bakanlar Konseyi olarak bilinen AB Konseyi, Avrupa Birliği'nin merkezi karar verme otoritesidir ve bu nedenle yasama yetkisini elinde bulundurmaktadır. Konsey her üye devletin hükümetini temsil eden Bakanlar düzeyinde oluşmakla birlikte, ele alınacak konuya göre ilgili bakanların görev alanına göre adlandırılmaktadır. Maliye Bakanları Ekonomik ve Mali İlişkiler Konseyi olarak toplanırken, Tarım Bakanları Tarım Konseyi olarak toplanmaktadır. Konsey üç değışik usul çerçevesinde karar almaktadır: oy birliği, oy çokluğu ve nitelikli çoğunluk. Lizbon Anlaşması ile 1 Kasım 2014 tarihine kadar ağırlıklı oy esası, 1 Kasım 2014 den sonra ise çoğunluk yönetimiyle karar alınmaktadır. Çoğunluk yönetiminde oyların üye devletlerin %55'ini, toplam birlik nüfusunun %65'ini temsil etmesi ve en az 15 üye devletten gelmesi gerekir.

Avrupa Komisyonu: Komisyonu, yasama sürecini başlatan, ayrıca Birliğin yürütme organı olarak AB mükte sebatını, bütçeyi ve programları uygulamaktan ve idari denetimden sorumlu kurumdur. Avrupa Komisyonu, her bir üye devletten bir kişinin yer aldığı 28 üyeden oluşur. Bu kişilere "komiser" adı verilir. Her Komiser bir veya daha fazla AB politikasının yürütülmesinden sorumludur. Komisyon adeta bir Bakanlar Kurulu gibi faaliyet gösterir. Komisyon'da komiserlerin yanı sıra, Avrupa Birliği görevlilerinden oluşan 25.000 kişilik bir idari teşkilat da mevcuttur. Komisyon Başkanı'nın Zirve tarafından, Avrupa Parlamentosu seçimleri dikkate alınmak ve danışmalar yapılmak suretiyle nitelikli çoğunlukla belirlenmesi ve Parlamento'ya sunulması gerekmekte olup, Başkan adayı, Parlamento üyelerinin çoğunluğu tarafından seçilecektir. Komiserlerin görev süresi 5 yıldır ve bu süre yenilenebilir. Komiserlerin sorumlu oldukları alanlar, Komisyon Başkanı'nın önerisi doğrultusunda bizzat komiserler tarafından belirlenmektedir.

Avrupa Parlamentosu: Avrupa Birliği'nin demokratik denetim organı olan Avrupa Parlamentosu (AP), Konsey ile Komisyon arasında paylaşılmış olan yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasını denetlemek amacıyla kurulmuştur. Avrupa Parlamentosu, AB kurumları içinde doğrudan halk tarafından

seçimle belirlenen tek organdır. AB üyesi ülkelerin vatandaşları olan Avrupa vatandaşları beş yılda bir yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanabilirler. Parlamento Genel Kurul olarak Strazburg'da toplanır. Parlamento'nun siyasi grupları ve komiteleri Brüksel'de toplanır ve sekreteryası Lüksemburg'dadır.

Avrupa Birliği Adalet Divanı: ATAD' in yargı yetkisi demokratik politik sistemlerde bulunan süreçlere karşılık gelir ve ATAD Topluluk Hukuku'nun uygulanmasından sorumludur. Ayrıca Topluluk kurumlarının işlem ve tasarruflarının topluluk hukukuna uygun olup olmadığını bu kurumların Antlaşmalar gereği kendilerine tanınan yetkileri aşip aşmadığını, hatta üye devletlerin Topluluk hukukunu ihlâl edip etmediğini tespit edip karara bağlamak da Adalet Divanı'na aittir

Avrupa Sayıştayı: Sayıştay Avrupa Parlamentosu'nun girişimiyle 1975 yılında Brüksel Antlaşması ile kurulmuş, 1977 yılında faaliyete geçmiştir. Her bir üye ülkeden Konsey tarafından 6 yıl için atanan toplam 27 üyeden oluşur. Temel görevi, AB bütçesinin doğru bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.

Avrupa Birliği Zirvesi: Avrupa Birliği'ne üye devletlerin başbakanları veya devlet başkanları ile Avrupa Birliği Zirvesi Başkanı ve Avrupa Komisyonu Başkanı'nın katılımı ile meydana gelir. Yılda dört defa toplanan Zirve, Birliğin gelişmesi ve Avrupa'nın bütünleşmesi doğrultusunda öncelikleri ve temel politikaları belirleyen kararlar alır.

Avrupa Merkez Bankası: Avrupa Merkez Bankası tüzel kişiliğe sahip bağımsız bir AB organıdır. Görevi, para birimi olarak Avro'yu kullanan AB üyesi ülkelere oluşan Avro bölgesinde fiyat istikrarını sağlamaktır. Merkezi Almanya'nın Frankfurt kentinde olan Banka'nın karar alma organları, Yürütme Kurulu, Yönetim Konseyi ve Genel Kurul'dur.

Ekonomik ve Sosyal Komite: Başta işverenler, sendikalar, çiftçiler, tüketiciler ve diğer çıkar grupları olmak üzere sivil toplum görüşlerini temsil eden ve çıkarlarını koruyan bir danışma organı ve AB karar alma sürecinin ayrılmaz parçasıdır. Ekonomik ve sosyal politika alanında karar alınırken danışılması gereken Komite, önemli gördüğu konularda kendi inisiyatifıyla de görüş bildirebilir.

Bölgeler Komitesi: Ekonomik ve Sosyal Komite ile benzer şekilde bir danışma organı olan Bölgeler Komitesi, AB karar alma sürecinde bölgesel ve yerel görüşlerin dikkate alınmasını sağlar. Bölgesel politika, çevre, eğitim, gençlik, ulaştırma gibi yerel ve bölgesel yönetimleri ilgilendiren konularda karar alınırken Bölgeler Komitesi'ne danışılması gerekmektedir. Komite ayrıca bu alanlarda kendi inisiyatifini doğrultusunda görüş bildirebilir.

Avrupa Birliği Müktesabati:

Avrupa Birliği Müktesabati, temel Avrupa Birliği Antlaşmaları'nda ve diğer yardımcı hukuk kaynaklarında bulunan kural ve kurumların tamamıdır. AB üyesi devletlerin iç hukukundan üstün olan AB Müktesabati beş ana bölümden oluşmaktadır

Birincil Mevzuat: Avrupa Birliği hukukunu oluşturan antlaşmalar AB Hukuk düzeninin temel kaynağını oluşturmakta, bu nedenle de Birincil Mevzuat olarak nitelendirilmektedir. Birincil mevzuat, üye devletlerarasında doğrudan müzakereler sonucu kabul edilen ve ulusal parlamentolar tarafından onaylanan mevzuattır.

İkincil Mevzuat: Topluluk kurumlarının Antlaşmaları temel olarak geliştirdikleri yasal araçlara ikincil mevzuat adı verilmektedir. AB kurumları, Antlaşmalarla kendilerine verilen muhtelif yetkiler doğrultusunda farklı derecelerde ulusal hukuk sistemlerine müdahale edebilmektedir.

Uluslararası Anlaşmalar: AB üye olmayan ülkelerle ve diğer uluslararası kuruluşlarla uluslararası hukuk antlaşmaları yapmaktadır. Bunlar; AB'ye üye olmayan ülkelerle ve diğer uluslararası kuruluşlarla ticaret sahasında veya endüstriyel, teknik ve sosyal alanlarda kapsamlı işbirliği öngören antlaşmalar, Belirli ürünlerde ticarete ilişkin antlaşmalar, Topluluk ve üye olmayan ülkeler arasındaki ortaklık antlaşmaları, işbirliği antlaşması veya ticari antlaşmalar.

İçtihatlar: Mahkeme kararlarının oluşturduğu hukuk ilkelerinin tümüne ise içtihat adı verilmektedir. Avrupa Birliği hukukunda Adalet Divanı'nın içtihatları büyük önem taşımaktadır.

Üye Devletler Arasındaki Anlaşmalar: Üye ülkeler arasındaki antlaşmalar da Topluluk Hukukunun kaynakları arasında yer almaktadır. Bu antlaşmalar, Topluluğun faaliyetleriyle yakından bağlantılı olan; fakat Topluluk kurumlarına herhangi bir yetkinin devredilmemiş olduğu konuların çözüme bağlanması için yapılabilmektedir.

Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Sosyal Tarafların Etkinliği

Avrupa Birliği ortak politikaları kısaca, üye ülkeleri Avrupa Birliğine bağlayan, hukuklarını uyumlaştırıp uygulamalarını entegre eden Avrupa Birliği yönetimi araçları olarak tanımlanabilir. Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın son şeklinde Topluluğun görevi, ortak bir pazarı ve ekonomik ve parasal birliği kurmak üye devletlerarasında ekonomik ve sosyal bütünleşmenin ve dayanışmanın iyileştirilmesini sağlamak olarak esas alınmıştır. Avrupa Birliğinin kurucu felsefesi, Avrupa Topluluklarının temelinde sosyal değil, ekonomik bir yapı olarak oluşturulması sonucunu doğurmuştur.

Avrupa Birliği'nde sosyal taraf kavramı başlangıçta işçi ve işveren temsilcileri için kullanılmış ise de günümüzde toplumun belli bir mesleki ya da sanayi grubu veya belli bir sosyal grubu temsil eden örgütlü veya örgütsüz bütün kamuoyu grupları için kullanılabilmektedir. Bu gruplardan örgütlenmemiş olanlar Sivil Toplum Örgütleri olarak ifade edilmektedir. Komisyonun yayınladığı Sosyal Taraflar Listesinde 5 grupta yer alan 75 kuruluş yer almaktadır. Bunlar;

Genel sektörler arası kuruluşlar,

İşçi gruplarını yada işletmeleri temsil eden endüstriler arası kuruluşlar,

Belirli alanlarda faaliyet gösteren kuruluşlar,

Sektörler arası herhangi bir bağlantısı bulunmayan sektörel kuruluşlar ve Avrupa sendikalarıdır.